

Socialtjänst

En socialnämnd har utan rättsligt stöd försökt hindra en vårdnadshavare från att delta i en utredning enligt hälso- och sjukvårdslagen beträffande sitt barn

(Dnr 8154-2023)

Beslutet i korthet: En stadsdelsnämnd beslutade enligt 6 kap. 13 a § föräldrabalken att medge att ett barn skulle genomgå viss utredning enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). När utredningen skulle genomföras försökte nämnden hindra den ena av barnets två vårdnadshavare att delta i barnets utredning.

I beslutet uttalar JO att nämnden saknat rättsligt stöd för att hindra vårdnadshavaren att delta i utredningen. Nämnden kritiseras för att den ändå hade försökt att göra det. Vidare gör JO vissa uttalanden om utformningen av nämndens beslut.

Anmälan

I en anmälan till JO klagade AA, genom sitt ombud BB, på socialtjänsten vid Hägersten-Älvsjö stadsdelsförvaltning i Stockholms kommun och förde fram bl.a. följande.

Han har en son, CC, som är född 2018. Han och CC:s mamma har gemensam vårdnad om CC. I juli 2022 fattade Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd ett beslut enligt 6 kap. 13 a § föräldrabalken, FB, om att CC skulle genomgå en neuropsykiatrisk utredning. Beslutet fattades trots att han som vårdnadshavare samtyckte till att CC genomgick utredningen. När utredningen sedan skulle genomföras meddelade socialtjänsten den utredande kliniken att han inte fick delta i utredningen tillsammans med CC. Socialtjänsten har ingen rätt att utesluta honom som vårdnadshavare på det sättet.

Utredning

JO hämtade in handlingar från socialtjänsten. Därefter begärde JO att Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd i Stockholms kommun skulle yttra sig över anmälan och besvara vissa frågor. Nämnden kom in med ett yttrande varefter JO begärde att nämnden skulle yttra sig igen och göra vissa förtydliganden.

AA kommenterade, genom BB, nämndens yttranden.

I ett beslut den 10 mars 2025 anförde *JO Thomas Norling* följande:

Inriktningen på min granskning

AA:s anmälan berör dels frågan om huruvida han samtyckt till den neuropsykiatriska utredningen, dels frågan om vad nämndens beslut innebär för honom i egenskap av vårdnadshavare vid genomförandet av densamma.

Nämnden har i sitt yttrande angett att AA:s samtycke till utredningen inte bedömdes som tillförlitligt, och att nämnden därför haft rättsligt stöd enligt 6 kap. 13 a § FB för sitt beslut att medge utredningen av CC. AA, som alltså inte delade den uppfattningen, överklagade nämndens beslut. Han återkallade senare sitt överklagande innan målet hade prövats.

Frågan om det förelegat ett reellt samtycke är en sådan sakfråga som JO normalt inte uttalar sig om, och utifrån vad som kommit fram i ärendet finner jag inte skäl att nu frånga detta. Min granskning tar därför sikte endast på frågan om vad nämndens beslut innebar för AA i hans egenskap av vårdnadshavare. Därutöver behandlar jag avslutningsvis vissa frågor om utformningen av nämndens beslut.

Bedömning

Innebörden av nämndens beslut

AA:s anmälan aktualiserar frågor om vårdnadshavares rättigheter och möjligheten för socialnämnden att i vissa fall inskränka dessa. Grundläggande regler om vårdnad finns i 6 kap. 1–2 §§ FB. Där framgår att den som har vårdnaden om ett barn har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov av bl.a. omvårdnad och trygghet blir tillgodosedda. I 6 kap. 11–14 §§ FB finns närmare regler om vårdnadens utövande. Där framgår bl.a. att vårdnadshavaren har en rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Har barnet två vårdnadshavare ska de som utgångspunkt tillsammans utöva bestämmanderätten. Det krävs alltså normalt gemensamma beslut i frågor som rör vårdnaden.

I 6 kap. 13 a § FB finns ett undantag från bestämmelserna om den gemensamma bestämmanderätten när ett barn har två vårdnadshavare. Av bestämmelsen framgår att om endast den ena av vårdnadshavarna samtycker till en åtgärd till stöd för barnet får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke. Det ska vara fråga om en åtgärd som krävs med hänsyn till barnets bästa och den ska gälla vissa åtgärder enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Bestämmelsen ger alltså socialnämnden möjlighet att genom ett beslut lämna sitt medgivande till att vissa åtgärder får vidtas trots att barnets vårdnadshavare inte är överens om det. Möjligheten att fatta sådana beslut utgör en principiellt viktig begränsning i utövandet av den gemensamma vårdnaden. Detta eftersom den är ett avsteg från grundprincipen om att föräldrarna är bäst lämpade att ta hand om barnet och se till barnets bästa. Om ett sådant beslut fattas innebär det också ett ingrepp i rätten till skydd för privat- och familjeliv enligt artikel 8 i Europakonventionen. För att beslutet ska anses godtagbart måste det därför vara nödvändigt och proportionerligt på det sätt som framgår av bestämmelsen (se prop. 2011/12:53 s. 12 ff.).

AA och CC:s mamma hade gemensam vårdnad om CC vid tiden för nämndens beslut. Rätten och skyldigheten att bestämma i frågor om CC:s personliga angelägenheter tillkom dem alltså gemensamt.

Den 26 juli 2022 fattade nämnden det beslut som det här ärendet gäller. Beslutet hade följande lydelse:

Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd medger enligt 6 kap. 13 a § föräldrabalken (FB) med hänsyn till barnets bästa att [CC] får genomgå en psykiatrisk eller psykologisk utredning och eventuell behandling som bedöms nödvändig som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen vid BUP [ort] under den tid som bedöms rimlig av barn- och ungdomspsykiatri.

När utredningen skulle påbörjas kontaktade socialtjänsten AA och meddelade honom att han inte fick delta i CC:s besök under utredningen. I stället skulle endast CC:s mamma följa med CC på besöken. Både CC:s mamma och den utredande kliniken informerades därefter om samma sak. När den utredande kliniken efterfrågade dokument som styrkte att AA inte fick närvara hänvisade socialtjänsten till beslutsunderlaget i ärendet. Eftersom den utredande kliniken ifrågasatte detta kom någon utredning inte att genomföras vid detta tillfälle.

På fråga från JO har nämnden uppgett att den anser att beslutet i juli 2022 omfattade ett ställningstagande till hur den neuropsykiatriska utredningen skulle genomföras. Jag kan konstatera att det av det aktuella beslutet, som jag har återgett ovan, inte framgår något sådant ställningstagande. Frågan är om nämndens medgivande till att CC skulle genomgå utredningen också innebar att AA därigenom framtogs bestämmanderätten gällande utredningens genomförande.

Regleringen i 6 kap. 13 a § FB ska inte förstås som att den reglerar en fråga om vårdnad i föräldrabalkens mening (jfr t.ex. 6 kap. 17 § FB). I stället utgör den närmast en socialrättslig inskränkning av vårdnadshavarens bestämmanderätt i ett visst avseende. Vårdnadshavaren har kvar sitt vårdnadsansvar och den vårdnadshavare som inte samtyckt till åtgärden har samma rättigheter som den vårdnadshavare som samtyckt till den. En annan sak är att det kan vara lämpligt att en åtgärd av det aktuella slaget genomförs under den tid som barnet tillbringar hos den vårdnadshavare som samtycker till den (se a. prop. s. 26 ff.). Regleringen kan alltså ses som en kompletterande skyddslagstiftning till förman för underåriga (se HFD 2015 ref. 5).

Ett beslut om medgivande innebär alltså inte att den vårdnadshavare som inte samtyckt till åtgärden helt förlorar sin bestämmanderätt. Nämndens beslut innebar, naturligtvis, ingen ändring beträffande den gemensamma vårdnaden om CC. Eftersom nämnden i sitt beslut helt underlät att reglera hur utredningen skulle genomföras hade AA samma rätt att bestämma över detta som om något beslut om medgivande inte hade fattats. Det innebär att AA och CC:s mamma i enlighet med huvudregeln i 6 kap. 13 § första stycket FB hade gemensam bestämmanderätt i frågan om hur utredningen skulle genomföras och då bl.a. när det gäller frågan om någon av dem skulle delta under utredningen.

Nämnden har alltså inte haft något rättsligt stöd för att hindra AA att delta i CC:s utredning. Trots detta har nämnden gjort upprepade försök att göra det. För detta förtjänar nämnden kritik.

Utformningen av nämndens beslut

Avslutningsvis vill jag beröra utformningen av nämndens beslut. Jag har vid granskningen av ärendet konstaterat att det är påtagligt brett formulerat. Utöver att utredningsåtgärderna inte är närmare specificerade omfattar det även eventuell behandling. Beslutet är dessutom inte avgränsat i tid.

I förarbetena uttalats att det av lagtexten följer att socialnämndens beslut ska gälla medgivande till en viss åtgärd, men i övrigt får beslutet utformas efter vad som behövs i det enskilda fallet. Om det är lämpligt, kan medgivande till utredning och eventuell behandling ges i ett sammanhang. Hur preciserat beslutet måste vara beror på vilken åtgärd som är aktuell och vad barnets bästa kräver. Vid insatser enligt socialtjänstlagen fattar socialnämnden ett beslut om att tillåta åtgärden och ett beslut om bistånd; om de praktiska förutsättningarna framgår av biståndsbeslutet, kan det vara tillräckligt att hänvisa till detta. När det gäller medgivande till vård måste beslutet preciseras mera tydligt. Som regel behöver beslutet innehålla en beskrivning av vilken utredning eller behandling medgivandet avser och ett angivande av de praktiska förutsättningarna, såsom när åtgärden ska inledas och vilken omfattning och varaktighet den ska ha. (Se a. prop. s. 28 ff.)

Jag vill understryka att ett beslut enligt 6 kap. 13 a § FB är en ingripande åtgärd i vårdnadshavarnas bestämmanderätt. Det är därför av stor vikt, inte minst av rättssäkerhetsskäl, att beslutet utformas så att det står klart vad det innebär. En socialnämnds beslut om medgivande till utredning eller behandling måste vara tydligt preciserat med angivande av bl.a. de praktiska förutsättningarna, såsom den planerade åtgärdens omfattning och varaktighet. Särskilt gäller detta om det är fråga om medgivande till läkemedelsbehandling (se HFD 2015 ref. 5).

Utifrån det underlag som jag tagit del av i ärendet ställer jag mig frågande till om nämnden övervägt dessa aspekter vid utformningen av det aktuella beslutet. Jag förutsätter att nämnden vid utformningen av framtida beslut av aktuellt slag beaktar det som jag nu sagt.

Vad som i övrigt har kommit fram i ärendet ger inte anledning till någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet föredrogs av rättssakkunniga Anna Överby. I beredningen deltog även biträdande kanslichefen Marcus Agnvall.

En socialnämnd borde ha rådgjort med vårdnadshavaren innan den öppnade och läste ett brev till ett barn som vårdades enligt LVU

(Dnr 472-2023)

Beslutet i korthet: En socialnämnd öppnade och läste ett brev som hade skickats till ett barn som vårdades i ett familjehem enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Barnet var drygt tre år och av kuvertet framgick att brevvets avsändare var en bank.

JO konstaterar att det inte finns något som tyder på att nämnden behövde agera skyndsamt i det här fallet, eller att det fanns någon annan omständighet som gjorde att nämnden hade skäl att öppna brevet utan att först ha rådgjort med vårdnadshavaren. Detta gäller särskilt med tanke på att det framgick att brevet kom från en bank och således med all sannolikhet rörde ekonomiska förhållanden som nämnden inte hade befogenhet att bestämma något om. JO kritiserar nämnden för hanteringen av brevet.

Anmälan

I en anmälan till JO klagade AA på socialtjänsten i Bjuvs kommun och framförde att socialtjänsten hade öppnat och läst ett brev som hade skickats till hennes son som då var 3,5 år och vårdades enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Brevet var från en bank och handlade inte om vården. Socialtjänsten kontaktade även banken innan brevet efter 14 dagar överlämnades till henne.

Utredning

JO hämtade in handlingar från socialtjänsten. Därefter begärde JO att Socialnämnden i Bjuvs kommun skulle yttra sig över anmälan.

I yttrandet uppgav nämnden att socialtjänsten hade öppnat brevet med stöd av 11 § LVU och att det var påkallat och förenligt med tillämpliga regler.

AA kommenterade yttrandet.

I ett beslut den 30 maj 2025 anförde *JO Thomas Norling* följande:

Bedömning

Den som har vårdnaden om ett barn har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och ska bl.a. se till att barnets behov av omvårdnad, trygghet och en god fostran blir tillgodosedda. Barnets vårdnadshavare svarar även för tillsyn och uppsikt över barnet och att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning. (Se 6 kap. 1 och 2 §§ föräldrabalken, FB.)

Vårdnadshavaren har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Den eller de som har vårdnaden om barnet är som utgångspunkt även barnets förmyndare. En förmyndare ska förvalta ommyndigas tillgångar och företräda dem i angelägenheter som rör tillgångarna. (Se 6 kap. 11 §, 10 kap. 2 § och 12 kap. 1 § FB.)

I fråga om barn och unga som vårdas enligt LVU gäller att socialnämnden under vårdtiden har samma ansvar som vårdnadshavaren för att den unges grundläggande rättigheter enligt 6 kap. 1 § FB tillgodoses. Nämnden bestämmer hur vården ska ordnas och var barnet eller den unge ska vistas under vårdtiden. Nämnden eller den åt vilken nämnden har uppdragit vården ska ha uppsikt över den unge och, i den utsträckning det behövs för att genomföra vården, bestämma om hans eller hennes personliga förhållanden. (Se 11 § LVU.)

I förarbetena till LVU uttalas att nämnden efter beslut om omedelbart omhändertagande eller vård enligt LVU inträtt vid sidan av föräldrarna eller i deras

ställe, och att nämnden därmed, i den omfattning som behövs för att genomföra vården, bör ha samma skyldigheter och befogenheter som tillkommer föräldrarna (se prop. 1979/80:1 s. 596 f).

Av utredningen framgår att AA vid den aktuella tidpunkten var ensam vårdnadshavare för sin drygt tre år gamla son som vårdades med stöd av LVU och var placerad i ett familjehem. Ett brev som var adresserat till sonen skickades från en bank till sonens folkbokföringsadress, dvs. familjehemmet. Av kuvertet framgick att brevet avsändare var en bank, och familjehemmet överlämnade brevet öppnat till socialtjänsten. Socialtjänsten öppnade brevet och kontaktade därefter banken för att ta reda på vem som skulle svara på det för barnets räkning. Brevet överlämnades till AA först efter 14 dagar.

Jag vill inledningsvis klargöra följande. Det är som utgångspunkt inte tillåtet för någon att öppna ett brev som är adresserat till någon annan, utan den personens medgivande. Det gäller även om mottagaren är ett barn (se t.ex. prop. 1978/79:67 s. 8). Det ligger dock i sakens natur att ett litet barn inte har möjlighet att öppna ett brev och läsa det, och inte heller att ge sin tillåtelse till att brevet öppnas av någon annan. Det anses därför ingå i vårdnadshavarens ansvar att bevaka och hantera post till barnet, så länge barnet inte klarar att göra det själv. I förarbetena till FB nämns även att en vårdnadshavare kan behöva öppna brev som har adresserats till barnet för att skingra eller få bekräftat misstankar om att barnet deltar i något som kan vara skadligt eller på annat sätt är olämpligt (se prop. 1981/82:168 s. 60).

I det aktuella fallet handlade det om ett brev som var adresserat till ett barn som inte hade nått den ålder som krävs för att själv kunna hantera brev. När det gäller ett så litet barn måste det alltså normalt ankomma på vårdnadshavarna att hantera barnets post i enlighet med det ansvar som en vårdnadshavare har enligt FB. Frågan är vem eller vilka som har det ansvaret när barnet vårdas enligt LVU.

Jag vill understryka att den förälder som är vårdnadshavare för sitt barn fortsätter att vara det även om barnet vårdas enligt LVU. Samtidigt har socialnämnden inträtt vid sidan av föräldern som ansvarig bl.a. för att tillgodose barnets grundläggande behov av omvårdnad, och i den utsträckning det behövs för att genomföra vården har nämnden tagit över ansvaret för att bestämma om barnets personliga förhållanden. Enligt förarbetena kan det t.ex. gälla frågor som medicinsk vård eller behandling och rätt för den unge att företa resor eller att påbörja arbetsanställning (se prop. 1979/80:1 s. 596 f). Förmyndarskapet påverkas dock inte när ett barn vårdas med stöd av LVU. Frågor som gäller barnets ekonomiska förhållanden, dvs. sådant som ryms inom förmyndarens ansvar, ingår alltså inte i det som nämnden ansvarar för.

Jag har tidigare uppmärksammat att lagstiftningen inte är tydlig gällande nämndens ansvar och bestämmanderätt över barn som vårdas med stöd av LVU (se bl.a. JO:s yttrande över betänkandet För barn och unga i samhällsvård [SOU 2023:66], dnr R 110-2023). Eftersom gränserna för nämndens ansvar inte är helt givna, och med tanke på att vård med stöd av LVU är tänkt som en tillfällig åtgärd under en begränsad tid, bör en socialnämnd enligt min mening tillämpa bestämmelserna med försiktighet och med respekt för att vårdnadshavaren är den som i ett normalläge har ansvaret för barnet. Så långt det är möjligt bör

frågor som uppkommer därför redas ut i dialog och samförstånd med vårdnadshavaren, inte minst oklarheter som rör barnets omvårdnad, fostran och tillsyn, där ansvaret är gemensamt och de exakta gränserna för det kan vara särskilt otydliga. Med detta sagt vill jag dock klargöra att ett sådant förhållningssätt givetvis inte ska påverka eller försvåra genomförandet av den vård som barnet bedömts ha behov av.

Mot denna bakgrund gör jag följande bedömning i fråga om nämndens hantering av brevet till AA:s son. Varken FB eller LVU ger klart besked om vem som hade ansvaret för den post som var adresserad till barnet. I ett sådant läge borde nämnden ha diskuterat frågan med AA för att komma överens om hanteringen. Jag konstaterar att nämnden inte kontaktade AA för att rådgöra om saken, utan i stället diskuterades frågan internt inom nämnden, och man kom fram till att brevet skulle öppnas. Jag utesluter inte att det finns situationer då en nämnd behöver öppna och hantera post som skickas till ett barn som vårdas enligt LVU utan att först kontakta vårdnadshavaren. Det finns dock inte något som tyder på att nämnden behövde agera skyndsamt i det här fallet, eller att det fanns någon annan omständighet som gjorde att nämnden hade skäl att öppna brevet utan att först ha rådgjort med AA om hur brevet skulle hanteras. Detta gäller särskilt med tanke på att det framgick att brevet kom från en bank och således med all sannolikhet rörde ekonomiska förhållanden som ju nämnden inte hade befogenhet att bestämma något om. Nämnden förtjänar därför kritik för sin hantering av brevet.

Övrigt

Min granskning har endast inriktats på frågan om socialtjänstens hantering av brevet var förenlig med det ansvar socialnämnden har enligt LVU. Det som AA har framfört i övrigt föranleder därför inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet föredrogs av rättssakkunniga Clara Ljunggren. I beredningen deltog även byråchefen Christina Fredin.

Socialnämnden får inte begära polishandräckning enligt LVU om det inte finns något beslut om vård eller omhändertagande avseende det aktuella barnet

(Dnr 1763-2024)

Beslutet i korthet: I samband med att Social- och omsorgsnämnden i Linköpings kommun skulle genomföra ett hembesök för att kunna ta ställning till ett barns behov av omedelbart skydd skickades en begäran om handräckning till Polismyndigheten. Som grund för begäran åberopades 43 § första stycket 2 lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Av denna bestämmelse framgår att Polismyndigheten ska lämna hjälp bl.a. för att genomföra beslut om vård eller omhändertagande med stöd av LVU. Vid den tidpunkt då begäran om polishandräckning skickades fanns det emellertid inte något sådant beslut avseende det aktuella barnet.

JO konstaterar i beslutet att nämnden förtjänar allvarlig kritik för att den begärde polishandräckning enligt 43 § LVU utan att det fanns rättsliga förutsättningar för det. Kritiken avser även den bristfälliga dokumentationen i ärendet och att ett av nämndens yttrande till JO innehöll oklarheter och direkta felaktigheter.

Bakgrund och mitt beslut om initiativ

I en anmälan till JO klagade AA på dels Polismyndigheten, dels socialtjänsten i Linköpings kommun. Klagomålet mot socialtjänsten avsåg handläggningen av ett ärende beträffande hennes barn BB. (JO:s ärende med dnr 669-2024). JO hämtade in vissa handlingar i det ärendet från Polismyndigheten och socialtjänsten. Därefter beslutade JO att inte fortsätta utredningen i det ärendet.

Av de inhämtade handlingarna framgick bl.a. följande. Den 29 december 2023 skickade socialtjänsten i Linköpings kommun en begäran om handräckning till Polismyndigheten per fax. Som grund för begäran återopades 43 § första stycket 2 lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Polismyndigheten mottog begäran omkring kl. 16 den dagen. Samma dag hade en förordnad ledamot i Social- och omsorgsnämnden i Linköpings kommun beslutat att omedelbart omhänderta BB med stöd av 6 § LVU, men det framgick inte av handlingarna vilken tid eller i vilket skede av handläggningen som det beslutet hade fattats.

Det som kom fram i ärendet väckte vissa frågor om Social- och omsorgsnämnden i Linköpings kommuns initiala handläggning av BB:s ärende. Jag beslutade därför att granska den saken inom ramen för ett särskilt ärende.

Utredning

JO begärde att Social- och omsorgsnämnden i Linköpings kommun skulle redogöra för den initiala handläggningen av ärendet och besvara vissa frågor.

Nämnden anförde bl.a. följande i sitt yttrande. Utifrån uppgifter i en inkommen orosanmälan bedömdes ett hembesök vara nödvändigt för att kunna ta ställning till BB:s eventuella behov av omedelbart skydd. Inför hembesöket gjorde socialsekreterare och arbetsledare en riskbedömning och kom fram till att det fanns behov av assistans från polisen för att säkerställa socialsekreterarnas säkerhet. Kontakt togs därefter med polisen och det beslutades att polisen skulle vara med under hembesöket. Polisen fick även information om att det kunde bli aktuellt med ett omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU och att det därför behövde finnas beredskap för att ta emot en begäran om handräckning enligt 43 § LVU. Under hembesöket kontaktades nämndens ordförande per telefon, och ordföranden fattade ett muntligt beslut om att omedelbart omhänderta BB, varpå det beslutades att polishandräckning skulle begäras. Strax därefter, runt kl. 19, lämnade socialsekreterarna och polisen bostaden tillsammans med BB för att verkställa placeringen.

När JO tog del av nämndens yttrande kunde det konstateras att uppgiften om att beslutet om omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU hade fattats innan nämnden begärde polishandräckning, dvs. strax innan kl. 19 enligt yttrandet, inte

verkade stämma med uppgifterna i Polismyndighetens handlingar om att begäran hade kommit in omkring kl. 16 den aktuella dagen. JO begärde därför att nämnden skulle yttra sig på nytt över dessa uppgifter.

Nämnden anförde bl.a. följande som svar på återremissen. När det första yttrandet lämnades till JO hade nämnden inte kännedom om det faxmeddelande som hade skickats till Polismyndigheten omkring kl. 16 den aktuella dagen. I samband med att det yttrandet skulle skrivas sammankallades berörda tjänstemän, och de gick noggrant igenom händelseförloppet utifrån det som fanns dokumenterat och vad de därutöver kunde minnas. Det hölls flera möten för att säkerställa att korrekt information lämnades i yttrandet till JO. När sedan återremissen från JO kom in begärdes faxmeddelandet ut från Polismyndigheten, eftersom kvittensen på det och därmed uppgiften om tidpunkten inte fanns kvar hos förvaltningen. Det kunde därefter konstateras att begäran om handräckning enligt 43 § LVU faktiskt hade skickats till Polismyndigheten innan beslutet om omedelbart omhändertagande hade fattats. Att detta kunde inträffa berodde på att det hade brustit i kommunikationen mellan beslutsfattare för begäran enligt 43 § LVU och den tjänsteman som faxade begäran till Polismyndigheten.

Nämnden uppgav i sitt yttrande att den ser allvarligt på det inträffade, och att ett antal åtgärder, bl.a. för att säkerställa rutiner, skulle vidtas.

I ett beslut den 26 februari 2025 anförde *JO Thomas Norling* följande:

Bedömning

Rättsliga utgångspunkter

Socialnämnden får besluta att den som är under 20 år omedelbart ska omhändertas, om det är sannolikt att den unge behöver beredas vård med stöd av LVU, och rättens beslut om vård inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras. Om nämndens beslut om omhändertagande inte kan avvaktas, får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omhändertagande. (Se 6 § LVU.)

Polismyndigheten ska på begäran av socialnämnden eller någon ledamot eller tjänsteman som nämnden har förordnat lämna hjälp för att genomföra beslut om vård eller omhändertagande med stöd av LVU (se 43 § första stycket 2 LVU). Polismyndigheten ska endast pröva om de formella förutsättningarna för handräckning är uppfyllda, t.ex. uppdragsgivarens behörighet och att begäran har stöd i lag (se prop. 2016/17:57 s. 75 och 77).

Handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling ska dokumenteras. Dokumentation ska utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse. (Se 11 kap. 5 § socialtjänstlagen [2001:453], SoL.) Anteckningar i en enskilds journal ska göras i kronologisk ordning, och dokumentationen ska ske fortlöpande och utan oskäligt dröjsmål (se 2 kap. 1 § och 4 kap. 9 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd [SOSFS 2014:5] om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS).

JO har vid upprepade tillfällen uttalat att det av flera anledningar är viktigt att journalföringen i ett ärende sker på ett korrekt och rättvisande sätt. När det gäller åtgärder som riskerar att utgöra ett intrång i den enskildes personliga integritet måste socialtjänsten, företrädesvis i journalen, dokumentera vilka överväganden som har gjorts. Om detta inte görs är det nästintill omöjligt för en tillsynsmyndighet att i efterhand ta del av hur nämnden resonerat i fråga om åtgärden och hur nämnden kom fram till att åtgärden trots allt kunde genomföras (se t.ex. JO 2023 s. 400, dnr 1874-2022).

Nämndens begäran om polishandräckning

Nämnden har uppgett i sitt yttrande att frågan om polisens medverkan blev aktuell eftersom det bedömdes föreligga en risk för socialsekreterarnas säkerhet vid det kommande hembesöket. Jag uttalar mig inte om den bedömningen utan konstaterar bara att den begäran som skickades till Polismyndigheten inte handlade om biträde av säkerhetsskäl utan om handräckning för att genomföra beslut om vård eller omhändertagande enligt LVU. En sådan begäran kan givetvis bara framställas när det faktiskt finns ett beslut om vård eller omhändertagande som ska genomföras. Vid den tidpunkt då nämnden beslutade om och begärde polishandräckning fanns det inte något beslut om omedelbart omhändertagande av BB. Trots detta skickades en begäran om handräckning till polisen där den rättsliga grunden angavs vara att beslut om vård eller omhändertagande enligt LVU skulle genomföras.

Nämnden har förklarat att begäran kom att skickas på grund av bristande kommunikation mellan beslutsfattare och tjänstemän men har inte lämnat någon närmare redogörelse för det inträffade. I de inhämtade journalanteckningarna från socialtjänsten framgår inte mer än att ett beslut om att begära polishandräckning enligt 43 § LVU fattades den aktuella dagen. Jag bedömer att ytterligare åtgärder från min sida inte kommer att kunna klargöra vad som föranledde att begäran skickades till polisen. Det i sig är otillfredsställande.

Oavsett hur det förhöll sig med den bristande kommunikationen är det oacceptabelt att nämnden begärde polishandräckning enligt 43 § LVU utan att det fanns rättsliga förutsättningar för det. Ett av skälen till att biträde av polis vid genomförande av LVU-beslut ska kunna begäras är att det i vissa särskilda fall kan befaras att polisens särskilda befogenheter kan behöva tillgripas. Det handlar om polisens rätt att använda våld och viss begränsning av någons rörelsefrihet. (Se 43 § andra stycket LVU.) Det säger sig självt att en sådan begäran måste föregås av noggranna överväganden. Slarv och ovarsamhet i handläggningen får helt enkelt inte förekomma. Det är också av väsentlig betydelse att en handräckningsbegäran innehåller korrekt information eftersom Polismyndigheten inte gör någon materiell prövning av en sådan begäran utan ska kunna utgå från de uppgifter som lämnats. Av dessa skäl ser jag allvarligt på det inträffade.

Som jag har nämnt ovan finns det, utöver anteckningen om att det fattades ett beslut om att begära polishandräckning, inga uppgifter i BB:s journal som på något sätt berör frågan om polisens medverkan vid hembesöket. Utifrån dokumentationen har det inte varit möjligt att få en fullständig bild av hand-

läggningen och det har försvårat min granskning. Det kan också vara en bidragande orsak till att nämnden inledningsvis lämnade felaktiga uppgifter till JO om handläggningen, vilket jag återkommer till nedan, och understryker i sig vikten av att ärenden dokumenteras så snart som möjligt samt på ett omsorgsfullt och noggrant sätt. Den bristfälliga dokumentationen är något som inte heller är godtagbart.

Nämndens yttrande till JO

Avslutningsvis vill jag ta upp myndigheters skyldighet att bistå vid JO:s granskningar.

För att kunna fullgöra sitt tillsynsuppdrag måste JO få tillgång till ett korrekt underlag för sina bedömningar. En myndighet är därför skyldig att lämna de upplysningar och yttranden som en ombudsman begär. Det framgår av 13 kap. 6 § regeringsformen. JO har alltså en grundlagsfäst rätt att påkalla biträde i sitt utredningsarbete. När JO begär utredning eller upplysningar från en myndighet är syftet att få ett sakligt underlag för prövningen (se JO 1987/88 s. 111, dnr 855-1985). Det är därför viktigt att myndigheter är transparenta och tydliga gentemot JO och lämnar korrekta och fullständiga uppgifter om relevanta omständigheter.

Det har varit svårt för mig att granska handläggningen i det här ärendet på grund av bristerna i dokumentationen men också på grund av att min begäran om yttrande från nämnden inte hanterades med tillräcklig omsorg och noggrannhet. Nämndens första yttrande innehöll inte korrekta uppgifter om tidpunkten för begäran om polishandräckning, och det gavs också en missvisande bild av Polismyndighetens medverkan. Därtill noterar jag oklarheter i fråga om vem som beslutade om det omedelbara omhändertagandet, eftersom det i nämndens yttrande anges att nämndens ordförande var beslutsfattare medan det underskrivna beslut som finns i de inhämtade handlingarna anger en förordnad ledamot i nämnden som beslutsfattare. Att alla dessa oklarheter och direkta felaktigheter förekommer i uppgifter som lämnas till JO under en pågående utredning är helt oacceptabelt.

Nämnden behöver säkerställa att yttranden till JO framöver utformas med den omsorg och noggrannhet som krävs.

Avslutande synpunkter

Jag är kritisk till de brister vid den initiala handläggningen av BB:s ärende som jag har påtalat och till hur nämnden hanterade uppgiften att biträda JO i utredningsarbetet. Sammantaget förtjänar Social- och omsorgsnämnden i Linköpings kommun allvarlig kritik för dessa brister.

Ärendet föredrogs av rättssakkunniga Malin Jonasson. I beredningen deltog även byråchefen Christina Fredin.

En nämnd får inte överlämna till ett familjehem att bestämma i vilken skola ett LVU-placerat barn ska gå om den frågan inte har betydelse för genomförandet av vården

(Dnr 7940-2024)

Beslutet i korthet: Ett barn vårdades enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, och var placerat i ett familjehem. I samband med att barnet skulle börja skolan överlämnade nämnden till familjehemmet att på egen hand bestämma i vilken skola som barnet skulle gå.

Enligt 11 § LVU ska nämnden eller den nämnden uppdragit vården åt, i den utsträckning som det behövs för att genomföra vården, bestämma om barnets personliga förhållanden. Det innebär att om frågan saknar betydelse för vårdens genomförande så tillkommer bestämmanderätten inte någon annan än barnets vårdnadshavare.

JO anser att val av skola visserligen är en fråga som rör ett sådant personligt förhållande som avses i bestämmelsen. I det här fallet har nämnden dock förklarat att frågan om skolval inte var av betydelse för genomförandet av barnets vård. JO konstaterar att det därmed inte fanns rättsliga förutsättningar för nämnden, eller familjehemmet, att bestämma över vilken skola som barnet skulle gå i. Det var i stället något som barnets vårdnadshavare hade att besluta om. JO kritiserar därför nämnden för att den överlämnade till familjehemmet att bestämma var barnet skulle gå i skola, och även för att nämnden inte lät vårdnadshavarna vara delaktiga i frågan.

Bakgrund och anmälan

AA:s och BB:s son CC, född 2018, vårdades enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, och hade varit placerad i ett familjehem sedan han var tre månader gammal. I ett mål vid Hälsinglands tingsrätt yrkade Social- och omsorgsnämnden i Hudiksvalls kommun att vårdnaden om CC skulle flyttas över till familjehemsföräldrarna såsom särskilt förordnade vårdnadshavare. Tingsrätten avlog yrkandet genom dom i december 2023. I målet företrädde AA och BB av DD.

I en anmälan till JO klagade DD på nämnden och framförde bl.a. följande. Det hade i tiden innan målet i tingsrätten framkommit att familjehemmet önskade att CC skulle börja i en religiös friskola. Vårdnadshavarna AA och BB motsatte sig det eftersom de ville att CC skulle gå i en vanlig skola. En tid efter tingsrättens dom fick vårdnadshavarna information om att nämnden hade godkänt att CC skulle börja i den skola som familjehemmet föreslagit.

Utredning

JO hämtade in vissa handlingar från nämnden. Därefter begärde JO att nämnden skulle yttra sig över det som hade förts fram i anmälan angående CC:s skolgång och besvara vissa angivna frågor.

I sitt yttrande anförde nämnden bl.a. följande. Det bedömdes inte föreligga förutsättningar för en återförening mellan CC och hans vårdnadshavare.

Nämnden arbetade för att vårdnaden om CC skulle flyttas över till familjehemsföräldrarna och bedömde därför att valet av skola helt låg på dem. Vårdnadshavarna informerades inte om skolvalet och var inte delaktiga i frågan.

DD kommenterade yttrandet.

I ett beslut den 25 november 2025 anförde *JO Thomas Norling* följande:

Rättsliga utgångspunkter

Den som har vårdnaden om ett barn har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och ska bl.a. se till att barnets behov av omvårdnad, trygghet och en god fostran blir tillgodosedda. Barnets vårdnadshavare svarar även för tillsyn och uppsikt över barnet samt för att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning. (Se 6 kap. 1 och 2 §§ föräldrabalken, FB.)

Vårdnadshavaren har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Om barnet har två vårdnadshavare ska de utöva bestämmanderätten tillsammans. Är en av vårdnadshavarna till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak förhindrad att ta del i sådana beslut rörande vårdnaden som inte utan olägenhet kan uppskjutas, bestämmer den andre ensam. Denne får dock inte ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, om inte barnets bästa uppenbarligen kräver det. (Se 6 kap. 11 och 13 §§ FB.)

När ett barn vårdas med stöd av LVU bestämmer socialnämnden hur vården ska ordnas och var barnet eller den unge ska vistas under vårdtiden. Nämnden eller den som nämnden uppdragit vården åt, ska ha uppsikt över den unge och, i den utsträckning det behövs för att genomföra vården, bestämma om hans eller hennes personliga förhållanden. Under vårdtiden har nämnden samma ansvar som vårdnadshavaren för att den unges grundläggande rättigheter enligt 6 kap. 1 § FB tillgodoses. (Se 11 § LVU.)

Nämnden har efter beslut om omedelbart omhändertagande eller vård enligt LVU inträtt vid sidan av föräldrarna eller i deras ställe. Den har därmed, i den omfattning som behövs för att genomföra vården, samma skyldigheter och befogenheter som tillkommer föräldrarna och kan besluta i frågor som rör barnets personliga förhållanden. Den förälder som är vårdnadshavare för sitt barn fortsätter emellertid att vara det även efter ett beslut om vård enligt LVU. (Se prop. 1979/80:1 s. 596 f.)

Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom ska göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare (se 1 § första stycket LVU). Det innebär att socialnämnden har en skyldighet att i största möjliga utsträckning låta vårdnadshavarna vara delaktiga i frågor som rör vården. Socialnämnden får aldrig underlåta att informera vårdnadshavarna om uppkomna frågor kring vården. Vårdnadshavaren ska även beredas tillfälle att framföra sina synpunkter till nämnden. Den omständigheten att ett barn vårdas enligt LVU får alltså inte leda till att föräldrarna fråntas allt inflytande. (Se JO 2005/06 s. 265, dnr 2508-2002, och JO:s beslut den 12 juli 2012, dnr 2894-2011.)

Bedömning

Av utredningen framgår att nämnden gav familjehemmet ensam bestämmanderätt över vilken skola som CC skulle gå i.

Som framgår ovan ansvarar nämnden vid vård enligt LVU bl.a. för att tillgodose barnets grundläggande behov av omvårdnad. I likhet med föräldrarna kan nämnden i den utsträckning det behövs för att genomföra vården, besluta om barnets personliga förhållanden. Detsamma gäller den som nämnden har uppdragit vården åt, t.ex. familjehemmet (se rättsfallet NJA 2013 ref. 145). Beslut som rör den unges personliga förhållanden kan t.ex. gälla frågor om medicinsk vård eller behandling och rätt för den unge att företa resor eller påbörja arbetsanställning (se prop. 1979/80:1 s. 596 f). Enligt min mening är även en fråga om val av skola för ett barn något som rör ett sådant personligt förhållande som nämnden kan bestämma om. (Se även SOU 2023:66 s. 322.) Bestämmanderätten tillkommer dock nämnden, eller den som nämnden uppdragit vården åt, enbart i de situationer det behövs för att vården ska kunna genomföras.

Av detta följer alltså att om en fråga som rör barnets personliga förhållanden saknar betydelse för vårdens genomförande så är det vårdnadshavarna som har att besluta i den. I det här fallet har nämnden förklarat att frågan om skolval inte hade någon betydelse för genomförandet av CC:s vård. Jag har inte skäl att ifrågasätta det ställningstagandet. Det fanns därmed inte rättsliga förutsättningar för nämnden, eller familjehemmet, att med stöd av 11 § LVU bestämma över vilken skola som CC skulle gå i.

Nämnden har i sitt yttrande redogjort för hur den resonerade i frågan om skolval och förklarat att den gjorde bedömningen att familjehemmet kunde ta de beslut rörande CC:s vardag som var till hans bästa.

När ett barn placeras utanför det egna hemmet har vårdnadshavare, socialnämnd och den eller de som utövar den faktiska vårdnaden om barnet, vanligtvis familjehemsföräldrar, ett delat ansvar för att barnets grundläggande behov tillgodoses. Detta delade ansvar kallas ibland för ”det tredelade föräldraskapet”. (Se JO:s beslut den 15 december 2022, dnr 5324-2021.) En naturlig del av det är att familjehemsföräldrar ansvarar för den dagliga omsorgen av det placerade barnet. Till den dagliga omsorgen hör frågor om bl.a. barnets mat, kläder, sovtider och hur barnet ska tillbringa sin fritid. Däremot omfattas inte beslut av mer ingripande betydelse för barnets framtid, t.ex. frågor som rör barnets skolgång och bosättning. (Se JO:s beslut den 17 januari 2003, dnr 3102-2002, och prop. 1975/76:170 s. 178.)

Frågan om vilken skola ett barn ska gå i hör alltså inte till den dagliga omsorgen. Det fanns därmed heller inte rättsliga förutsättningar för nämnden att låta familjehemmet bestämma över CC:s skolgång som ett led i dess ansvar för den dagliga omsorgen.

Min slutsats är alltså att frågan om skolval för CC var något som hans vårdnadshavare AA och BB hade att besluta om. Jag ser därför mycket allvarligt på att nämnden överlät till familjehemmet att bestämma i den saken.

Jag vill betona att jag kan se situationer när frågan om skolval är något som nämnden, eller ett familjehem som nämnden uppdragit vården åt, kan behöva bestämma om för att vården ska kunna genomföras. När en sådan fråga kring

vården uppkommer bör nämnden aldrig underlåta att informera vårdnadshavarna om detta och i möjligaste mån samråda med dem. (Se t.ex. JO 2002/03 s. 234, dnr 809-2000, och JO:s beslut den 30 maj 2025, dnr 472-2023.) Naturligtvis ska de kontakter som nämnden tar med vårdnadshavarna och deras inställning dokumenteras.

Av de uppgifter som DD har lämnat till JO framgår att frågan om skolval hade varit uppe för diskussion och att vårdnadshavarna inte ville att CC skulle börja i den skola som familjehemmet önskade. I sitt yttrande har nämnden uppgett att vårdnadshavarna inte var delaktiga när det faktiskt beslutades om vilken skola som CC skulle gå i och att de heller inte informerades om det. Nämnden har förklarat att detta berodde på att det bästa för CC var att familjehemmet tog beslut i frågor om hans vardag. Det framgår även att nämnden fortsatt arbetade för att vårdnaden om CC skulle flyttas över till familjehemsföräldrarna och att nämnden också av den anledningen ansåg att beslutet om skolval skulle fattas av familjehemmet. Att vårdnadshavarna inte informerades om skolvalet berodde enligt nämnden på den mänskliga faktorn.

När ett barn vårdas enligt LVU ingår det i nämndens ansvar att låta vårdnadshavarna vara delaktiga i frågor som rör vården av barnet och informera dem om uppkomna frågor. Vid den tidpunkt då beslutet om skolval aktualiserades hade tingsrätten nyligen avslagit nämndens yrkande om vårdnadsöverflytt till familjehemmet. Oavsett om nämnden ansåg att det alltså fanns förutsättningar för en vårdnadsöverflytt hade den ändå att förhålla sig till att CC vårdades med stöd av LVU. Det fanns därmed en skyldighet för nämnden att låta vårdnadshavarna vara delaktiga i de frågor som rörde vården om honom. Nämnden har brustit i det avseendet och det ser jag allvarligt på.

Sammantaget har nämndens handläggning medfört att AA och BB fråntogs sin rätt att besluta om skolval för sitt barn och inte fick vara delaktiga i frågan. Nämnden förtjänar kritik för detta.

Det som i övrigt har kommit fram i ärendet föranleder inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet föredrogs av rättssakkunniga Malin Jonasson. I beredningen deltog även tf. byråchefen Maria Karlströms.

Fråga om bristande hantering av två domar i mål enligt LSS

(Dnr 5244-2023)

Beslutet i korthet: En person överklagade två olika beslut från en kommunal nämnd om personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. I båda fallen återförvisades målen till nämnden för vidare handläggning. I det ena ärendet förhöll sig nämnden passiv i nästan ett år. I det andra ärendet dröjde det nästan fem månader innan nämnden hanterade domstolens dom.

I det här beslutet uttalar JO att handläggningen av ärendena har präglats av påtagliga och allvarliga brister, och att nämnden förtjänar allvarlig kritik för den bristande hanteringen av de två domarna.

I beslutet gör JO också en sammanfattning av sin tillsyn över LSS samt vissa uttalanden om vilka observationer han gjort.

Inledning

I lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, finns bestämmelser om särskilt stöd och särskild service till vissa personer med funktionsnedsättning. Den som omfattas av lagen har rätt till vissa insatser om han eller hon behöver sådan hjälp i sin livsföring och behovet inte tillgodoses på annat sätt. Målet med LSS är att den enskilde ska få möjlighet att leva som andra. (Se 1, 5 och 7 §§ LSS och vidare i prop. 1992/93:159 s. 50.)

LSS är en rättighetslag. Avsikten med lagen är att garantera de personer som omfattas av den stöd som kan undanröja svårigheter i den dagliga livsföringen. Med andra ord är särskilt stöd och service en rättighet för dem. Att LSS är en rättighetslag innebär alltså att den enskilde kan kräva de rättigheter som anges i lagen. Ett uttalat syfte med lagen är i det avseendet att åstadkomma jämlika levnadsvillkor oavsett var den enskilde bor. Därför innehåller LSS ett antal i lagen särskilt angivna insatser. Insatserna ska vara så utformade att de stärker den enskildes möjlighet att leva ett självständigt och oberoende liv. Möjligheten att överklaga ett beslut om särskilda insatser spelar därför en stor roll för den enskilde. (Jfr prop. 1992/93:159 s. 45 ff., 64 och 103.)

Verksamhet enligt LSS ska vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Den enskilde ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över de insatser som ges. Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor och insatserna ska anpassas efter mottagarens individuella behov (6 och 7 §§ LSS). I praktiken betyder det att den enskilde ska ha ett direkt inflytande både i planeringen av insatsen och genomförandet av den. Om stödet ges till barn ska det utformas tillsammans med barnets vårdnadshavare. (Se prop. 1992/93:159 s. 50 och s. 171.)

Insatserna ska vidare vara varaktiga och samordnade (7 §). I lagens förarbeten framhålls särskilt principen om kontinuitet, som innebär att den enskilde eller hans eller hennes familj ska kunna känna säkerhet i att stödet inte plötsligt upphör eller förändras (se prop. 1992/93:159 s. 45).

Den enskilde som önskar en insats enligt LSS ska göra en ansökan hos kommunen. Den kommunala nämnd som ansvarar för frågor enligt LSS gör därefter en utredning, och när den är klar fattar nämnden ett beslut gällande insatsen. I min tillsyn tar jag varje år emot klagomål om hur nämnderna hanterar frågor som rör LSS.

Under åren 2017–2018 undersökte jag t.ex. några kommuners handläggning av LSS-ärenden om personlig assistans med inriktning på handläggningstider och gjorde då vissa uttalanden om vad som är ett rimligt riktvärde för att handlägga ett ärende om personlig assistans (se JO 2019/20 s. 588, dnr 7477-2017). Jag uppfattar visserligen att många nämnder i dag handlägger ärenden inom dessa riktvärden, men jag tar fortfarande emot anmälningar där handläggningstiden varit alldeles för lång (se t.ex. mina beslut den 29 januari 2024, dnr 8537-2022, och den 15 oktober 2024, dnr 5149-2023).

Jag har också vid upprepade tillfällen kritiserat nämnder för att de inte har hanterat domstolarnas avgöranden i frågor om LSS på ett korrekt sätt (se t.ex. mina beslut den 26 maj 2020, dnr 3898-2019, och den 25 september 2020, dnr 2898-2019). En annan fråga som jag har uppmärksammat är förutsättningarna för omprövning och ändring av gynnande beslut enligt LSS, och skyldigheten att motivera varför ett beslut tidsbegränsas (se JO 2018/19 s. 577, dnr 589-2016, JO 2018/19 s. 582, dnr 921-2017, och mitt beslut den 21 december 2021, dnr 1977-2020). Vidare har jag uttalat mig om innehållet i genomförandeplaner, och jag har t.ex. kritiserat en nämnd för att ha kränkt en enskilds yttrandefrihet genom vissa skrivningar i en sådan plan (se t.ex. JO 2023 s. 237, dnr 5259-2021).

Det jag har sett i min tillsyn tyder på att det finns bristande kunskaper hos nämnderna i fråga om vilka skyldigheter de har enligt LSS. Jag ser med oro på den saken eftersom risken är att LSS i praktiken inte fungerar som den rättighetslag som den är tänkt att vara. På senare tid har jag dessutom noterat att frågor om t.ex. rätten till inflytande och medbestämmande förbises. Jag vill understryka att nämnderna har ett lika stort ansvar att se till att dessa delar av lagstiftningen uppfylls som när det gäller frågor av mer formell karaktär. Jag har för avsikt att i min tillsyn framöver följa upp dessa frågor.

Det här ärendet aktualiserar en av insatserna enligt LSS, nämligen biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans (9 § 2 LSS). Handläggningen av ärendet visar hur den aktuella nämndens bristande kunskaper om LSS försvårat för den enskilde att få det stöd som hon hade rätt till. Som jag nedan kommer att redovisa, ser jag mycket allvarligt på detta.

Bakgrunden i det nu aktuella ärendet

AA ansökte hos Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd i Stockholms kommun om personlig assistans enligt LSS. Hon företrädde av BB. Den 29 mars 2021 beslutade nämnden att bevilja AA personlig assistans i en mindre omfattning än vad hon hade ansökt om. AA överklagade beslutet först till Förvaltningsrätten i Stockholm som i dom den 13 januari 2022 i mål nr 15214-21 beviljade henne viss ytterligare personlig assistans. Den domen överklagade AA till Kammarrätten i Stockholm. Den 9 september 2022 meddelade kammarrätten dom i mål nr 933-22, och biföll överklagandet delvis samt förklarade att AA hade haft rätt till personlig assistans för tillsyn avseende en viss förfluten period. Domstolen återförvisade målet till nämnden för prövning av omfattningen av behovet och i vilket utsträckning AA kunde beviljas ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans som hade utförts. I övrigt avslog kammarrätten överklagandet.

I ett annat beslut, som nämnden fattade den 1 juni 2022, avslog nämnden helt AA:s ansökan om personlig assistans. AA överklagade även det beslutet. Den 21 juni 2023 biföll förvaltningsrätten överklagandet i dom i mål nr 13958-22 och förklarade att AA hade rätt till personlig assistans. Domstolen återförvisade målet till nämnden för prövning av den totala omfattningen av AA:s assistansbehov och i vilken utsträckning hon kunde beviljas ekonomiskt stöd

till skäliga kostnader för personlig assistans som hade utförts. Domen gällde omedelbart. Nämnden överklagade domen till kammarrätten som den 19 oktober 2023 i mål nr 4212-23 meddelade att prövningstillstånd inte beviljades.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 26 juni 2023 klagade BB på nämnden och framförde bl.a. att den ännu inte hade prövat de frågor som kammarrätten i september 2022 hade återförvisat till nämnden.

I en ny anmälan som kom in till JO den 12 september 2023 framförde BB ytterligare klagomål mot nämnden och uppgav bl.a. att nämnden ännu inte hade prövat de frågor som förvaltningsrätten i juni 2023 hade återförvisat till nämnden.

Utredning

JO hämtade in vissa handlingar från Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning i Stockholms kommun. Därefter begärde JO att nämnden skulle yttra sig över BB:s anmälningar.

I sitt yttrande redogjorde nämnden för ärendenas handläggning och de bedömningar som nämnden hade gjort.

BB kommenterade yttrandet och lämnade bl.a. in ett beslut daterat den 17 november 2023 som nämnden hade fattat med anledning av de två domarna.

JO hämtade också in bl.a. dagboksbladet från kammarrätten i domstolens mål nr 4212-23.

I ett beslut den 13 februari 2025 anförde *JO Thomas Norling* följande:

Bedömning

JO:s granskning av ärendet

I det här ärendet har jag valt att granska nämndens hantering av AA:s ärenden enligt LSS efter att två domstolar återförvisade sina respektive mål till nämnden.

Nämnden har i sitt yttrande, som kom in till JO den 8 december 2023, inte redogjort för att den hade fattat ett nytt beslut med anledning av de båda domarna. Jag vill därför först ta upp frågan om en myndighets skyldighet att bidra till JO:s tillsyn. Till sina kommentarer över nämndens yttrande har BB fogat ett beslut som nämnden fattade den 17 november 2023. Det beslutet fattades alltså innan nämnden lämnade in sitt yttrande till JO.

I anledning av det vill jag även nämna att AA hade avlidit en kort tid före tidpunkten för nämndens beslut den 17 november 2023. BB har gett uttryck för att AA kanske hade varit i livet om nämnden hade handlagt hennes ärenden annorlunda. Som jag kommer att redovisa nedan har det förekommit allvarliga brister i nämndens handläggning. Jag vill dock redan här framhålla att orsaken till AA:s dödfall närmast är en medicinsk fråga som jag inte har kompetens att bedöma, och den ligger därför utanför den rättsliga granskning av nämndens hantering av AA:s ärenden som jag kan göra. Jag lämnar därför denna fråga

utan att vidta någon åtgärd eller göra något uttalande om den saken. Däremot vill jag i det här sammanhanget framföra följande.

För att kunna fullgöra sitt tillsynsuppdrag måste JO få tillgång till ett korrekt beslutsunderlag. En myndighet är därför skyldig att lämna de upplysningar och yttranden som en ombudsman begär. Det framgår av 13 kap. 6 § regeringsformen. JO har alltså en grundlagsfäst rätt att påkalla biträde i sitt utredningsarbete. När JO begär utredning eller upplysningar från en myndighet är syftet att få ett sakligt underlag för prövningen. Det är därför viktigt att myndigheterna är transparenta och tydliga gentemot JO, och att de lämnar korrekta och fullständiga uppgifter om relevanta omständigheter (se mitt beslut den 25 november 2024, dnr 10065-2023, med däri gjord hänvisning).

Det är anmärkningsvärt att nämnden inte nämnde beslutet från november 2023 i sitt yttrande, och det finns därför skäl att påminna nämnden om sina skyldigheter i det här avseendet. För att säkerställa att jag får tillgång till ett korrekt beslutsunderlag, borde nämnden naturligtvis ha upplyst mig om beslutet i sitt yttrande. Jag ser allvarligt på att det inte gjordes. Med det sagt har jag inte funnit skäl att vidta någon ytterligare åtgärd beträffande den saken utan har valt att fokusera på de redan aktuella frågorna i ärendet.

Rättsliga utgångspunkter

Som framgått finns det bestämmelser i LSS om insatser för särskilt stöd och särskild service till vissa personer med funktionsnedsättning. En av insatserna enligt LSS är personlig assistans (9 § 2 LSS).

Den som omfattas av en personkrets enligt 1 § LSS har rätt till vissa insatser som han eller hon behöver för sin livsföring och som inte tillgodoses på annat sätt. Det ligger i sakens natur att beslut i ärenden enligt LSS är av stor betydelse för den enskilde. Det är därför angeläget att nämndens handläggning av sådana ärenden sker snabbt, effektivt och rättssäkert i enlighet med bestämmelserna i förvaltningslagen (se bl.a. 9 § förvaltningslagen [2017:900], FL, och t.ex. mitt beslut den 5 april 2019, dnr 2519-2018).

När en nämnd har fattat ett beslut om personlig assistans gäller det omedelbart (27 § fjärde stycket LSS). Det betyder att nämnden är skyldig att genast verkställa beslutet. Även en domstols beslut i sådana frågor gäller omedelbart, så länge inte domstolen har förordnat att dess beslut ska gälla först sedan det fått laga kraft (27 § fjärde och femte styckena LSS). Så länge det inte finns ett sådant förordnande i domstolens avgörande, är alltså nämnden skyldig att verkställa avgörandet omedelbart.

Om nämnden är missnöjd med förvaltningsrättens dom, får nämnden överklaga den till kammarrätten. Nämnden kan därvid begära att domen tills vidare inte ska gälla i avvaktan på överinstansens prövning, s.k. inhibition (se 28 § förvaltningsprocesslagen [1971:291]). Det är kammarrätten som tar ställning till en sådan begäran. Så länge kammarrätten inte har beslutat om inhibition, är nämnden skyldig att verkställa förvaltningsrättens dom på det sätt jag ovan har beskrivit. Verktälligheten får alltså inte dröja så länge det inte finns ett inhibitionsbeslut från en överinstans (se 9 § FL och t.ex. mitt beslut den 25 september 2020, dnr 2898-2019).

Om domstolen helt eller delvis upphäver ett beslut som nämnden har fattat och återförvisar målet till nämnden för ny prövning innebär det att den enskildes ansökan kvarstår och att den inte är prövad i de delar som har upphävts. Nämnden ska utan dröjsmål meddela ett nytt beslut i enlighet med domstolens anvisningar. Nämnden bör normalt sett kunna hantera saken skyndsamt eftersom det redan finns en utredning, låt vara att den kan behöva kompletteras i vissa avseenden (se mina beslut den 6 november 2019, dnr 1698-2018, och den 26 maj 2020, dnr 3898-2019).

Nämndens hantering av kammarrättens dom från september 2022

Av utredningen framgår att kammarrättens dom kom in till nämnden den 9 september 2022, dvs. samma dag som den meddelades. Domen tillfördes AA:s akt omedelbart. Utöver detta har, såvitt jag kan förstå, nämnden inte vidtagit någon annan åtgärd med anledning av domen förrän efter det att JO i augusti 2023 begärde att nämnden skulle yttra sig över anmälan. I september 2023 kontaktade en handläggare BB för att fråga om AA gjorde anspråk på ersättning för perioden som domen avsåg. I november 2023 fattade nämnden ovan nämnda beslut i frågan.

Nämnden har i sitt yttrande uppgett att den inledningsvis inte ansåg sig skyldig att följa kammarrättens dom. Som skäl för den uppfattningen har nämnden angett att det vid utredningen inför det beslut som nämnden fattade i juni 2022 noterades nya omständigheter. Enligt nämnden medförde dessa omständigheter att AA inte hade rätt till personlig assistans överhuvudtaget och nämnden bedömde att om kammarrätten hade känt till dessa omständigheter, så hade utgången i målet blivit en annan.

Av instansordningens princip följer att en underinstans självfallet ska följa överinstansens avgörande och lojalt tillämpa det som sägs där. Endast om det finns särskilda skäl finns det utrymme för underinstansen att göra något annat. Sådana särskilda skäl föreligger närmast i situationer som kan motivera att resning beviljas (se bl.a. RÅ 1979 1:95, JO 1992/93 s. 238, dnr 3492-1990, och JO:s beslut den 20 april 2022, dnr 4391-2021). Några sådana omständigheter synes enligt min mening inte ha förelegat i det nu aktuella ärendet. Oavsett hur det förhåller sig med det ser jag allvarligt på att nämnden bestämde sig för att inte vidta någon åtgärd alls med anledning av kammarrättens dom förrän efter ca ett år. Nämndens hantering av kammarrättens dom har alltså brustit.

Nämndens hantering av förvaltningsrättens dom från juni 2023

Av utredningen framgår att förvaltningsrättens dom kom in till nämnden den 22 juni 2023. Den 30 juni 2023 kontaktade BB nämnden och efterfrågade bl.a. en tidsplan för handläggningen. BB påpekade också att domen gällde omedelbart och skulle verkställas trots att den inte hade vunnit laga kraft. Den 3 juli 2023 överklagade nämnden domen till kammarrätten. Nämnden framställde inte något yrkande om inhibition i överklagandet. Handläggaren meddelade BB samma dag per e-post bl.a. att hon avsåg att invänta svar angående prövningstillstånd innan ett möte skulle bokas in. Vidare angav handläggaren i ett senare e-postmeddelande till BB att om prövningstillstånd beviljades avsåg nämnden

att avvakta kammarrättens dom i målet. Jag kan inte uppfatta det på annat sätt än att nämnden inte avsåg att hantera förvaltningsrättens dom innan kammarrätten hade avgjort målet slutligt. Det är uppteendeväckande att nämnden inte verkar ha förstått sin skyldighet i det avseendet.

I de journalanteckningar som jag har tagit del av, som sträcker sig mellan juni och mitten på september 2023, finns inga dokumenterade utredningsåtgärder avseende förvaltningsrättens dom. Den 19 oktober 2023 beslutade kammarrätten att inte meddela prövningstillstånd. Först den 17 november 2023, dvs. efter nästan fem månader, fattade nämnden det ovan nämnda beslutet.

Jag kan konstatera att AA genom förvaltningsrättens dom förklarades ha rätt till personlig assistans. Nämnden skulle alltså inte pröva den frågan utan enbart omfattningen av AA:s assistansbehov och i vilken utsträckning hon kunde beviljas ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för personlig assistans som hade utförts.

Nämnden har i sitt yttrande framfört att den är medveten om att återförvisade ärenden ska handläggas med prioritet och beklagat den handläggningstid som uppstått. Utifrån de handlingar jag har tagit del av har jag svårt att dra någon annan slutsats än att nämnden inte förstod att förvaltningsrättens dom gällde omedelbart. Nämnden borde skyndsamt ha handlagt ärendet och sett till att fatta ett beslut inom rimlig tid. Det gjorde inte nämnden och därför har nämndens hantering av domen brustit. Jag ser särskilt allvarligt på att nämnden inte bättre hade tagit reda på vilka skyldigheter den hade i det här avseendet. Handläggningen har i den här delen kännetecknats av en sådan okunskap om grundläggande förvaltningsrättsliga regler som inte får förekomma.

Nämnden har vidare i sitt yttrande angett att AA under hela utredningstiden var beviljad personlig assistans från nämnden genom beslut som den kallar för *administrativa förlängningar*. Nämnden har uppgett att dessa beslut fattades i avvaktan på uppföljning och vidare utredning. Som jag uppfattar det utfördes också insatsen fram till slutet av augusti 2023. Därefter förstår jag det som att AA i och för sig var beviljad ett visst antal timmar personlig assistans genom sådana beslut, men att nämnden av förbiseende inte skickade de besluten till AA. Det beslut jag har tagit del av var tidsbegränsat och omfattade en månad. Som jag tidigare har uttalat kan jag inte se något rättsligt hinder mot att fatta sådana beslut (se mitt beslut den 30 november 2020, dnr 2304-2019). Nämnden underrättade dock inte AA om besluten. En sådan hantering är förstås helt oacceptabel och får helt enkelt inte förekomma.

Avslutande anmärkningar

Som jag redogjort för inledningsvis är LSS en rättighetslag. I båda de domar som det här ärendet handlar om slogs det fast att AA hade rätt till personlig assistans. Hon hade alltså en befogad rätt att kräva att nämnden skulle verkställa besluten skyndsamt. Genom att på olika sätt hantera domarna felaktigt har nämnden försvårat för AA att ta tillvara sina rättigheter enligt LSS. Jag ser mycket allvarligt på den saken.

Redan 2019 fann jag skäl att rikta allvarlig kritik mot nämnden för hur den hade handlagt ett av AA:s ärenden om personlig assistans (se mitt beslut den

29 mars 2019, dnr 6889-2018). Under 2023 fann jag på nytt skäl att uttala viss kritik mot nämnden för handläggningen av AA:s ärende om den insatsen (se mitt beslut den 5 september 2023, dnr 5196-2022). Som jag har konstaterat ovan har nämndens handläggning av AA:s ärenden om personlig assistans fortsatt att präglas av påtagliga och allvarliga brister. Jag ser mycket allvarligt på den saken. Det är av grundläggande betydelse att myndigheter följer domstolarnas avgöranden och det är allvarligt när så inte sker. Som framkommit ovan har hanteringen av AA:s ärenden i det här fallet brustit utifrån flera aspekter. Sammantaget förtjänar nämnden allvarlig kritik för den bristande hanteringen av de två domarna.

Jag vill avslutningsvis framhålla att de brister som jag har konstaterat i det här beslutet, men också de jag tidigare har påtalat, ger mig ett starkt intryck av att nämnden har saknat de kunskaper som krävts för att de aktuella ärendena skulle ha handlagts korrekt. Det inger viss oro. Jag förutsätter att nämnden säkerställer att handläggningen fortsättningsvis ska vara så korrekt och rättssäker som krävs. Jag avser att följa upp den saken.

Mot bakgrund av de brister som framkommit finner jag skäl att skicka det här beslutet till Socialnämnden i Stockholms kommun och Inspektionen för vård och omsorg för kännedom.

Det som i övrigt har kommit fram i ärendet föranleder ingen åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet föredrogs av rättssakkunniga Anna Överby. I beredningen deltog även seniora rättssakkunniga Eric Wahlberg.

En socialnämnd verkställde inte insatsen personlig assistans i den utsträckning som den enskilde hade rätt till

(Dnr 6204-2023)

Beslutet i korthet: En enskild hade beviljats assistansersättning och begärde att kommunen skulle anordna insatsen personlig assistans. Med hänvisning till arbetsmiljö- och rekryteringsproblem valde kommunen att till viss del verkställa den insatsen vid ett korttidsboende.

Enligt JO var vistelsen vid korttidsboendet inte ett sådant personligt utformat stöd som insatsen personlig assistans är avsett att vara, och enligt JO kan den personal som utförde insatserna åt den enskilde inte ses som sådana personliga assistenter som avses i LSS. JO menar att kommunen inte verkställde insatsen personlig assistans under den tid som den enskilde vistades på korttidsboendet. Det innebär att den enskilde inte fick personlig assistans i den utsträckning som hon hade rätt till, och för detta förtjänar kommunen kritik.

Anmälan

I en anmälan till JO klagade AA på Socialförvaltningen i Borgholms kommun och framförde bl.a. följande. Hennes dotter BB är av Försäkringskassan beviljad

assistansersättning sedan flera år, och hon har valt att anlita Borgholms kommun som utförare av den personliga assistansen. Vid ett möte med kommunen den 17 mars 2023 fick BB information om att assistansen mot hennes vilja inte längre kunde verkställas i hemmet utan att den i stället till viss del skulle verkställas på ett kommunalt korttidsboende.

Utredning

JO hämtade in vissa handlingar från förvaltningen. Därefter begärde JO att Socialnämnden i Borgholms kommun skulle yttra sig över det som angavs i anmälan om hur den personliga assistansen verkställdes.

Nämnden framförde bl.a. följande i sitt yttrande. Det har funnits svårigheter att verkställa insatsen i BB:s hem på grund av dels arbetsmiljöproblem, dels rekryteringsproblem. Verktällighet av den personliga assistansen var dock möjlig om den flyttades till lokaler som uppfyller kraven på god arbetsmiljö i avvaktan på bl.a. rekrytering av assistenter. De som utför assistansen på korttidsboendet är väl kända för BB eftersom de ingår i den grupp som också utför insatsen korttidsvistelse för henne. Alternativet hade varit att inte utföra den personliga assistansen alls med andra assistenter än föräldrarna själva, vilket de meddelade inte var möjligt mer än under en begränsad period. Vid kontakt med Inspektionen för vård och omsorg (IVO) framkom det att även IVO anser att insatsen personlig assistans utfördes eftersom verktälligheten hade flyttats och inte upphört.

AA kommenterade yttrandet.

I ett beslut den 13 februari 2025 anförde *JO Thomas Norling* följande:

Rättsliga utgångspunkter

I lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, finns ett antal uppräknade insatser som den som omfattas av lagen under vissa förutsättningar kan beviljas, bl.a. personlig assistans (9 § 2 LSS). Med personlig assistans avses ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med ett eller flera s.k. grundläggande behov (9 a § LSS).

En person som omfattas av 1 § LSS kan under vissa förutsättningar för sin dagliga livsföring få assistansersättning för kostnader för sådan personlig assistans som avses i 9 a § LSS (51 kap. 2 § första stycket socialförsäkringsbalken, SFB). De bestämmelser i LSS som avser utförandet av insatsen personlig assistans ska också tillämpas på personlig assistans enligt 51 kap. SFB (51 kap. 2 § andra stycket SFB).

Av 2 § andra stycket och 9 § 2 LSS följer att en kommun som huvudregel ansvarar för bl.a. insatsen biträde av personlig assistent, och enligt förarbetena omfattar det ansvaret en skyldighet för kommunen att på den enskildes begäran anordna assistans även i de fall den enskilde fått assistansersättning av Försäkringskassan. Om den assistansberättigade önskar hjälp från kommunen med att anordna den personliga assistansen, så är kommunen alltså skyldig att göra det (se prop. 1992/93:159 s. 73 och 177 samt t.ex. JO 2003/04 s. 317, dnr 4467-2000,

och JO 2015/16 s. 478, dnr 785-2014). I praktiken synes den enskilde därmed få samma rätt till insats enligt LSS som om kommunen själv har beviljat insatsen (JO 2003/04 s. 317).

LSS är en rättighetslag. I ett beslut denna dag har jag mer utförligt redovisat vad detta innebär (se mitt beslut i ärende med dnr 5244-2023). Verksamhet enligt LSS ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som omfattas av lagen. Målet ska vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra. Verksamheten ska vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet, och den enskilde ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges. (Se 5 och 6 §§ LSS.) Som ett exempel på den enskildes självbestämmande anges i förarbetena rätten att själv välja sin personliga assistent (prop. 1992/93:159 s. 44). Den enskilde ska genom insatserna enligt LSS tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insatserna ska vara varaktiga och samordnade. De ska även anpassas till mottagarens individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv. Insatser enligt LSS ska vidare endast ges den enskilde om han eller hon begär det. (Se 7 och 8 §§ LSS.)

Bedömning

Jag har i det här ärendet valt att utreda om kommunen kan anses ha verkställt insatsen personlig assistans genom att, med hänvisning till arbetsmiljö- och rekryteringsproblem, låta den enskilde vistas på ett korttidsboende.

Av utredningen i ärendet framgår att BB beviljades assistansersättning av Försäkringskassan enligt SFB och att hon begärde att kommunen skulle vara anordnare av assistansen. Som jag har redovisat ovan, var kommunen därför skyldig att hjälpa henne att anordna den personliga assistansen.

Nämnden har i sitt yttrande angett att det i BB:s hem fanns vissa arbetsmiljöproblem, och att det var svårt att rekrytera personliga assistenter. I yttrandet har nämnden vidare framfört att kommunen till följd av de problemen valde att verkställa en del av BB:s personliga assistans vid ett korttidsboende, och att de som utförde insatserna som personliga assistenter på boendet var väl kända för BB.

Jag vill framhålla att insatsen personlig assistans är ett personligt utformat stöd som är knutet till den enskilde, och avsikten är att det stödet ska finnas tillgängligt för honom eller henne i olika verksamheter och under olika tider på dygnet. Det behov som den enskilde har ska dessutom kunna tillgodoses av ett begränsat antal personer som är knutna till den enskilde och inte en viss verksamhet. Den enskilde ska också ha ett stort inflytande över när och hur hjälpen ska ges, dvs. kunna bestämma över sin livssituation (se prop. 1992/93:159 s. 174).

Personlig assistans är en av de tio särskilt preciserade insatser som regleras i LSS och som ska tillhandahållas en enskild som begär och är berättigad till det. Det handlar alltså om tio olika insatser som syftar till att tillgodose olika behov, och utgångspunkten i LSS är att det är den enskilde själv som tar ställning till vilken insats han eller hon är i behov av och utifrån det ansöker om.

En kommun kan därför inte ersätta insatsen personlig assistans enligt LSS med en annan insats enligt den lagen, eller för den delen ändra eller anpassa utformningen av en insats i förhållande till hur den är reglerad i LSS. Detta skiljer insatserna i LSS från t.ex. insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453), SoL, som kommunen har större frihet att utforma utifrån vad den bedömer vara lämpligast i det enskilda fallet. (Jfr JO 2003/04 s. 317.)

Nämnden har beskrivit att BB fick insatser av personliga assistenter vid korttidsboendet. Jag kan dock inte förstå det på annat sätt än att BB var hänvisad till hjälp och stöd från den personal som vid den tiden arbetade vid boendet, och att det alltså inte var fråga om assistenter som var knutna till just henne. Hon kunde inte heller såvitt jag förstår styra över vilka personer som skulle utföra stöd- och hjälpinsatserna. Det var alltså inte fråga om ett sådant personligt utformat stöd som insatsen personlig assistans är avsett att vara, och enligt min mening kan den personal som utförde insatserna åt BB inte ses som sådana personliga assistenter som avses i LSS. Enligt min mening har kommunen därför inte verkställt insatsen personlig assistans under den tid som BB vistades på korttidsboendet. Det innebär att hon inte har fått personlig assistans i den utsträckning som hon hade rätt till. Det är något jag ser allvarligt på, och för detta förtjänar nämnden kritik.

Jag har visserligen förståelse för att kommuner emellanåt kan ha svårt att verkställa insatser enligt LSS, inte minst insatsen personlig assistans, och det kan ibland handla om arbetsmiljö- och rekryteringsproblem. Det är av särskild vikt att kommunerna i de fallen gör allt de kan för att undanröja de problem som finns för att kunna verkställa insatsen i den utsträckning som den enskilde har rätt till. I de fall verkställighet inte kan ske trots att kommunen har gjort allt som rimligen kan förväntas av den, vill jag framhålla att kommunen alltid har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver (2 kap. 1 § SoL), och det gäller även när en kommun misslyckas med att verkställa en viss insats, t.ex. personlig assistans, oavsett anledningen till det.

Avslutningsvis kan jag notera att det framgår i ärendet att nämnden har varit i kontakt med IVO angående frågan om möjligheten att i det här fallet verkställa insatsen personlig assistans vid ett korttidsboende, och jag finner därför skäl att skicka en kopia av det här beslutet för kännedom till IVO.

Vad som i övrigt har kommit fram i ärendet medför ingen åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet har föredragits av seniora rättssakkunniga Eric Wahlberg. I beredningen deltog även byråchefen Christina Fredin.

Fråga om bristande hantering av tre domar som en förvaltningsrätt återförvisat till en nämnd i ett ärende om personlig assistans

(Dnr 2428-2024)

Beslutet i korthet: En person ansökte hos en kommunal nämnd om fortsatt personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. Efter att nämnden hade avslagit ansökan överklagades beslutet till förvaltningsrätten som förklarade att personen hade rätt till personlig assistans och återförvisade målet till nämnden för vidare handläggning. Nämnden fattade trots anvisningen ett nytt beslut om att avslå ansökan om personlig assistans. Beslutet överklagades och målet återförvisades av förvaltningsrätten som återigen slog fast att personen hade rätt till insatsen. Nämnden fattade därefter ytterligare ett beslut om att avslå ansökan, vilket överklagades till förvaltningsrätten som en tredje gång återförvisade målet till nämnden. Nämnden fattade sedan beslut om att ännu en gång avslå ansökan om personlig assistans. Efter att beslutet hade överklagats konstaterade förvaltningsrätten att det framstod som utsiktslöst att återigen återförvisa målet till nämnden, varpå rätten i stället prövade målet i sak.

JO ser mycket allvarligt på att nämnden har agerat i strid med förvaltningsrättens avgöranden och uttryckliga anvisningar vid tre tillfällen i samma ärende. Nämnden har dessutom vid ett tillfälle tillämpat fel lagstiftning vid prövningen av ärendet, vilket JO finner anmärkningsvärt. JO konstaterar att nämndens hantering inte har varit förenlig med dess skyldigheter enligt LSS och att det funnits grundläggande kunskapsbrister inom förvaltningen. Konsekvensen av nämndens handläggning blev att personen fick vänta i drygt fyra år på att få sin sak slutligt prövad, vilket är helt oacceptabelt. JO uttalar att nämnden förtjänar allvarlig kritik för sin bristfälliga hantering av ärendet.

Anmälan

I en anmälan till JO i mars 2024 klagade advokaterna AA och BB som ombud för CC på socialtjänsten i Sigtuna kommun och framförde bl.a. följande.

CC var beviljad personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, med 171 timmar och 19 minuter per vecka. Beslutet gällde till och med april 2020. CC ansökte hos Vård- och omsorgsnämnden i Sigtuna kommun om fortsatt personlig assistans. Nämnden avslog i maj 2020 ansökan med motiveringen att en fullgod utredning av CC:s behov inte hade kunnat genomföras på grund av hennes bristande medverkan. CC överklagade beslutet till Förvaltningsrätten i Uppsala. Domstolen, som upphävde nämndens beslut och förklarade att CC hade rätt till fortsatt personlig assistans, återförvisade målet till nämnden för prövning av omfattningen av hennes behov.

Nämnden fattade i november 2021 ett nytt beslut varigenom CC:s ansökan återigen avslogs. Denna gång angav den som skäl för avslaget att hon inte om-

fattades av en personkrets i 1 § LSS. CC överklagade beslutet till förvaltningsrätten som upphävde nämndens beslut och förklarade att CC tillhörde en personkrets. Förvaltningsrätten återförvisade målet till nämnden för att den återigen skulle pröva omfattningen av hennes behov.

I april 2023 avslog nämnden åter ansökan med motiveringen att CC inte hade medverkat till utredningen. CC överklagade även detta beslut till förvaltningsrätten som upphävde beslutet och på nytt förklarade att hon hade rätt till personlig assistans samt återförvisade målet för tredje gången till nämnden för prövning av insatsens omfattning. Även efter denna återförvisning fattade nämnden i februari 2024 ett nytt beslut om att avslå CC:s ansökan. Denna gång motiverade den beslutet med att CC:s grundläggande behov var ringa och att hon bedömdes vara tillgodosedd goda levnadsvillkor även utan insatsen.

Nämnden har alltså vid upprepade tillfällen fattat beslut som gått utanför ramen för prövningen i ärendet. Trots att förvaltningsrätten har återförvisat målet till nämnden med tydliga instruktioner om vad som skulle prövas, har nämnden agerat i strid med detta. I ett av besluten har nämnden dessutom tillämpat fel lagstiftning. Vid tidpunkten för anmälan till JO hade det gått nästan fyra år sedan CC först ansökte om fortsatt personlig assistans och hon hade ännu inte fått insatsen beviljad av nämnden, trots att förvaltningsrätten flera gånger hade slagit fast hennes rätt till denna.

Utredning

JO begärde att nämnden skulle yttra sig över det som hade framförts i anmälan. Nämnden skulle också besvara ett antal frågor rörande betydelsen av förvaltningsrättens bedömningar och anvisningar i avgörandena samt om nämnden var bunden av dessa.

I sitt yttrande redogjorde nämnden bl.a. för sin handläggning och bedömning. Nämnden konstaterade att det under handläggningen av ärendet hade gjorts felaktiga rättsliga bedömningar och att rättstillämpningen delvis varit felaktig. Nämnden uppgav bl.a. att åtgärder hade företagits utanför prövningsramen.

AA och BB kommenterade nämndens yttrande.

I ett beslut den 20 november 2025 anförde *JO Thomas Norling* följande:

Rättslig reglering

I LSS finns bestämmelser om insatser för särskilt stöd och särskild service till vissa personer med funktionsnedsättning. Den som omfattas av lagen har rätt till vissa insatser om han eller hon behöver sådan hjälp i sin livsföring och behovet inte tillgodoses på annat sätt. Målet med LSS är att den enskilde ska få möjlighet att leva som andra (se 1, 5 och 7 §§ LSS).

LSS är en rättighetslag. Jag har i ett tidigare beslut mer utförligt redovisat vad detta innebär (se JO:s beslut den 13 februari 2025, dnr 5244-2023). Verksamhet enligt LSS ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som omfattas av lagen. Verksamheten ska vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Den

enskilde ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges. (Se 5 och 6 §§ LSS.)

En av insatserna enligt LSS är personlig assistans (9 § 2 LSS). Det ligger i sakens natur att beslut i ärenden enligt LSS är av stor betydelse för den enskilde. Det är därför angeläget att nämndens handläggning av sådana ärenden sker snabbt, effektivt och rättssäkert i enlighet med bestämmelserna i förvaltningslagen (se bl.a. 9 § förvaltningslagen [2017:900], FL, och JO:s beslut den 5 april 2019, dnr 2519-2018).

Beslut om insatser gäller omedelbart (se 27 § fjärde stycket LSS). Om en domstol helt eller delvis upphäver ett beslut som nämnden har fattat och återförvisar målet till nämnden för ny prövning innebär det att den enskildes ansökan kvarstår och att den inte är prövad i de delar som har upphävts. Nämnden ska utan dröjsmål meddela ett nytt beslut i enlighet med domstolens anvisningar. Nämnden bör normalt sett kunna hantera saken skyndsamt eftersom det redan finns en utredning, låt vara att den kan behöva kompletteras i vissa avseenden (se JO:s beslut den 6 november 2019, dnr 1698-2018, och den 26 maj 2020, dnr 3898-2019). Om nämnden är missnöjd med domen, får nämnden överklaga den till kammarrätten.

Handläggningen av CC:s ärende

Inledning

Det här ärendet handlar om de svårigheter att ta tillvara sina rättigheter som enskilda kan drabbas av på grund av att en myndighet inte riktigt förmår att handlägga sina ärenden utifrån de krav som ställs på en god förvaltning. Ärendet är viktigt eftersom det ger ett exempel på en myndighet som har haft att tillämpa bestämmelser i LSS, som är en rättighetslag, men upprepat visat att den saknat såväl kompetens för det som en tillräcklig förståelse för de krav som ställs för att handläggningen ska vara rättssäker.

Jag redogör i följande tre avsnitt för handläggningen av CC:s ansökan om personlig assistans med fokus på nämndens beslutsfattande och förvaltningsrättens efterföljande prövningar som lett till att målet återförvisats till nämnden tre gånger. Varje beslut och återförvisning behandlas i ett separat avsnitt. Sist i respektive avsnitt redogörs för nämndens syn på handläggningen i aktuell del. I ett fjärde och sista avsnitt gör jag mina uttalanden med anledning av det som kommit fram om nämndens handläggning.

Handläggningen efter den första återförvisningen i juli 2021

Av utredningen framgår att CC i februari 2020 ansökte hos nämnden om fortsatt personlig assistans. Nämnden avslog ansökan genom beslut i maj 2020 med motiveringen att nämnden inte hade kunnat genomföra en fullgod utredning av CC:s behov av personlig assistans på grund av hennes bristande medverkan. CC överklagade beslutet till förvaltningsrätten som i juli 2021 upphävde nämndens beslut, förklarade att hon hade rätt till personlig assistans och återförvisade målet till nämnden för prövning av omfattningen av hennes behov. Nämnden fattade ett nytt beslut i november 2021 genom vilket CC:s ansökan om

personlig assistans återigen avslogs, nu med motiveringen att hon inte omfattades av den personkrets som har rätt till insatser enligt LSS.

Nämnden har i sitt yttrande till JO uppgett bl.a. följande. Efter att målet återförvisats uppfattade nämnden att CC gjorde en ny ansökan om personlig assistans på grund av att hennes behov hade förändrats. Nämnden inledde därför en ny utredning. I september 2021 beviljade nämnden CC personlig assistans med omfattningen 171 timmar och 19 minuter per vecka för perioden juli–november 2021, vilket nämnden uppfattade var i enlighet med förvaltningsrättens dom. Den nya ansökan avslogs sedan i november 2021. Det borde inte ha fattats ett beslut om insats med så snäv tidsbegränsning. Nämnden borde inte heller ha bedömt att det var fråga om en ny ansökan, utan skulle i stället ha uppfyllt sitt utrednings- och processledningsansvar.

Handläggningen efter den andra återförvisningen i januari 2023

Av utredningen framgår att CC överklagade nämndens beslut från november 2021 till förvaltningsrätten, som i januari 2023 upphävde beslutet, förklarade att hon alltså skulle anses tillhöra personkretsen och på nytt återförvisade målet till nämnden för prövning av omfattningen av hennes behov. Förvaltningsrätten konstaterade i domskälen att nämndens förfaringssätt inte varit i överensstämmelse med domen som hade meddelats i juli 2021 och att nämnden inte kunde anses ha följt anvisningarna i domen, samt att nämnden inte haft skäl att pröva om CC omfattades av personkretsen, utan i stället skulle ha prövat insatsens omfattning. Rätten ansåg att nämndens handläggning uppvisade allvarliga brister, men med hänsyn till instansordningens princip återförvisades målet återigen till nämnden. Nämnden avslog i april 2023 CC:s ansökan med motiveringen att hon inte hade medverkat till utredningen.

Nämnden har i sitt yttrande till JO uppgett bl.a. följande. Vid prövningen av omfattningen av CC:s behov begärde nämnden bl.a. in nya medicinska underlag. Det var fel av nämnden att avslå ansökan på den grunden att CC inte medverkade i utredningen. Nämnden gick utanför vad den hade att pröva och gjorde även en felaktig tillämpning av vissa bestämmelser i FL och LSS.

Handläggningen efter den tredje återförvisningen i oktober 2023

Av utredningen framgår att CC överklagade nämndens beslut från april 2023 till förvaltningsrätten, som efter förtursförklaring i maj 2023 handlade målet med förtur. I oktober 2023 upphävde förvaltningsrätten nämndens beslut och återförvisade målet ännu en gång till nämnden för prövning av omfattningen av CC:s behov. Förvaltningsrätten konstaterade bl.a. att nämnden genom de två tidigare domarna i juli 2021 och januari 2023 haft att pröva omfattningen av CC:s grundläggande och andra personliga behov, men att nämnden fortsatt inte hade förfarit i enlighet med dessa avgöranden. Rätten fann detta anmärkningsvärt och konstaterade även att det samlade underlag som fanns i målet var tillräckligt för att nämnden skulle kunna göra en bedömning. Målet återförvisades återigen med hänsyn till instansordningens princip. I februari 2024 avslog nämnden åter ansökan. Denna gång med motiveringen att CC:s grundläggande

behov var ringa och att hon bedömdes ha tillförsäkrats goda levnadsvillkor även utan den sökta insatsen.

CC överklagade även detta beslut och i mars 2024 beslutade förvaltningsrätten att handlägga målet med förtur. I april 2024 biföll förvaltningsrätten CC:s överklagande och förklarade att hon hade rätt till personlig assistans motsvarande 171 timmar och 19 minuter per vecka under tidsperioden maj 2020–april 2024. Rätten konstaterade att domstolen redan i juli 2021 hade förklarat att CC hade rätt till personlig assistans och att rätten därefter vid upprepade tillfällen hade återförvisat frågan om insatsens omfattning till nämnden, men att nämnden trots rättens tydliga anvisningar om att endast pröva den frågan alltjämt inte hade förfarit i överensstämmelse med de tidigare domarna. Rätten uttalade vidare att det framstod som utsiktslöst att återigen återförvisa målet till nämnden för prövning av den aktuella frågan.

Nämnden har i sitt yttrande till JO uppgett bl.a. följande. Nämnden bedömde att omfattningen av CC:s grundläggande behov var ringa. Detta medförde att hon inte hade rätt till personlig assistans, varför någon prövning av hennes andra personliga behov inte gjordes. Detta förfarande var felaktigt av nämnden, eftersom förvaltningsrätten redan hade slagit fast att CC hade rätt till personlig assistans. Därtill var rättstillämpningen delvis felaktig eftersom det i beslutet bl.a. hänvisas till bestämmelser i socialförsäkringsbalken, SFB.

Bedömning

Förvaltningsrätten har alltså vid tre tillfällen återförvisat målet till nämnden för en prövning av omfattningen av CC:s grundläggande behov och andra personliga behov. Rätten har formulerat domsluten på ett snarligt sätt i alla tre domar. Det framgår också tydligt av domskälen att rätten varje gång bedömt att CC hade rätt till personlig assistans och att det endast var omfattningen av insatsen som skulle prövas av nämnden efter återförvisningen. Det har alltså vid samtliga tillfällen stått helt klart vad nämnden skulle pröva. Trots detta har nämnden efter återförvisningarna fattat nya beslut varigenom CC:s ansökan om personlig assistans på olika grunder på nytt har avslagits.

Nämnden har uppgett att den, efter den första återförvisningen i juli 2021, uppfattade det som att CC ville göra en ny ansökan. Jag kan konstatera att nämnden i en sådan situation har en relativt långtgående skyldighet att reda ut eventuella oklarheter. Om en framställning är ofullständig eller oklar ska en myndighet i första hand hjälpa den enskilde till rätta inom ramen för sin allmänna serviceskyldighet (se 6 och 20 §§ FL). En myndighet ska därutöver se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver, och om det behövs ska myndigheten genom frågor och påpekanden verka för att parten förtydligar eller kompletterar framställningen (23 § FL). Nämnden borde således inom ramen för sin service- och utredningsskyldighet ha rett ut om CC verkligen ville göra en ny ansökan. Hanteringen har brustit i denna del.

Nämndens åtgärd att i september 2021 i stället fatta ett tidsbegränsat beslut för en kortare tid, fram till dess att den nya utredningen var klar, var inte heller förenligt med anvisningen i förvaltningsrättens dom. Jag vill i det sammanhanget framhålla att insatser enligt LSS ska vara varaktiga och samordnade (se

7 § LSS). I lagens förarbeten framhålls särskilt principen om kontinuitet, som innebär att den enskilde eller hans eller hennes familj ska kunna känna säkerhet i att stödet inte plötsligt upphör eller förändras (se prop. 1992/93:159 s. 45).

Det är anmärkningsvärt att nämnden, utöver att fatta beslut i strid med förvaltningsrättens uttalade instruktioner, även har tillämpat fel lagstiftning vid prövningen av CC:s ansökan. Det framstår för mig som närmast obegripligt att nämnden i februari 2024, vid den tredje prövningen av ansökan, plötsligt tillämpade en för ärendet ny och irrelevant lagstiftning, nämligen SFB. Detta tyder på allvarliga kunskapsbrister inom förvaltningen och ger dessutom intryck av en mycket slarvig handläggning. Det är mycket bekymrande.

Nämnden har alltså agerat i strid med förvaltningsrättens avgöranden vid tre tillfällen i samma ärende. Jag ser mycket allvarligt på det inträffade. Som jag tidigare har påpekat är LSS en rättighetslag och nämndens hantering av CC:s ärende har inte varit förenlig med dess skyldighet att verka för att personer som tillhör en personkrets får sina behov tillgodosedda (se 15 § 2 LSS). Jag anser det anmärkningsvärt att nämnden, trots att förvaltningsrätten inte ifrågasatt att CC omfattades av en personkrets i 1 § LSS, ändå gjorde en förnyad prövning av den frågan i sitt beslut i november 2021. När förvaltningsrätten slutligt avgjort en fråga inom ramen för sin prövning, finns det inte något utrymme för nämnden att efter en återförvisning av målet göra en förnyad prövning av den frågan. Det som återstod för nämnden att göra om den var missnöjd med förvaltningsrättens bedömning var att överklaga domen. Det borde ha varit självklart för nämnden.

Det är för mig närmast häpnadsväckande att nämndens felaktiga hantering upprepades flera gånger trots att förvaltningsrätten domskälsvis i relativt skarpa ordalag påpekat att nämndens handläggning hade brustit efter tidigare återförvisningar. Att förvaltningsrätten till slut, i strid med instansordningens princip, ansåg sig nödgad att själv avgöra målet i sak på grund av nämndens agerande är ytterst allvarligt.

JO har i flera tidigare beslut uttalat att det är allvarligt och strider mot grundläggande krav på offentliga organs uppträdande när myndigheter inte respekterar domstolsavgöranden (se t.ex. JO:s beslut den 26 maj 2020, dnr 3894-2019, och där gjorda hänvisningar). Nämnden menar att det inte har varit fråga om medvetet domstolstrots. Även om nämndens syfte med hanteringen av ärendet inte var att medvetet obstruera eller frångå förvaltningsrättens givna prövningsram, kan jag konstatera att handläggningen i praktiken ändå fick en sådan effekt, vilket verkligen har försvårat för CC att ta tillvara sina rättigheter. Konsekvensen av nämndens handläggning blev att CC fick vänta i drygt fyra år på att få sin sak slutligt prövad. Detta är helt oacceptabelt och nämnden förtjänar allvarlig kritik för de brister i hanteringen av CC:s ärende som jag har konstaterat i det här beslutet.

Det står helt klart att det funnits grundläggande kunskapsbrister inom förvaltningen när det kommer till bl.a. hanteringen av återförvisade mål. Detta måste nämnden komma till rätta med. Nämnden har i sitt yttrande uppgett att den med anledning av händelserna i detta ärende har upprättat en handlingsplan, uppdaterat sina rutiner och planerat för vissa utbildningsinsatser, samt att det kommer att tillhandahållas juridisk handledning för den avdelning som

arbetar med myndighetsutövning. Jag förutsätter att dessa åtgärder vidtagits och att de säkerställer att något liknande inte inträffar igen. Jag kommer att följa upp det arbetet i min fortsatta tillsyn.

Mot bakgrund av nämndens allvarliga brister i detta ärende och då jag i flera tidigare beslut under 2025 riktat kritik mot olika socialnämnder för hur de handlagt ärenden enligt LSS (se bl.a. JO:s beslut den 13 februari 2025, dnr 5244-2023 och dnr 6204-2023, JO:s beslut den 10 mars 2025, dnr 232-2024, JO:s beslut den 27 mars 2025, dnr 3830-2024, JO:s beslut den 27 juni 2025, dnr 7743-2024, JO:s beslut den 3 juli 2025, dnr 6087-2024 m.fl., JO:s beslut den 10 oktober 2025, dnr 7102-2024, JO:s beslut den 28 oktober 2025, dnr 3842-2024 och JO:s beslut den 30 oktober 2025, dnr 10998-2024), finner jag anledning att skicka en kopia av detta beslut till Inspektionen för vård och omsorg för kännedom.

Ärendet föredrogs av rättssakkunniga Maria Rydström. I beredningen deltog även tf. byråchefen Sandra Lundgren.

Fråga om bl.a. långsam handläggning i fyra ärenden om personlig assistans enligt LSS

(Dnr 6087-2024, 7555-2024, 9381-2024, 9542-2024)

Beslutet i korthet: I fyra ärenden enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, klagade enskilda till JO på att Bromma stadsdelsnämnd i Stockholms kommuns handläggning hade varit för långsam. I ett av ärendena hade handläggningen pågått i tio månader när beslut fattades och i ett annat var den tiden fjorton månader. I två av ärenden uppgick handläggningstiden till ungefär arton månader.

I beslutet understryker JO att LSS är en rättighetslag och att det innebär bl.a. att den enskilde har en befogad rätt att få sin sak prövad skyndsamt. JO konstaterar att handläggningstiderna i de fyra ärendena varit för långa och väsentligt överstigit de riktlinjer för ett ärende om personlig assistans som JO tidigare har uttalat. Nämnden har inte drivit ärendena framåt och sett till att beslut kunde fattas inom rimlig tid. I några av ärendena hade det under perioder t.ex. inte vidtagits några, eller enbart ett fåtal, handläggningsåtgärder. Handläggningen har fördröjts och de enskilda fick vänta på sina beslut om personlig assistans orimligt länge. Nämnden har inte handlagt ärendena med den skyndsamhet som förvaltningslagen (2017:900), FL, kräver, vilket JO är kritisk mot.

JO är även kritisk mot att nämnden i vissa fall inte har dokumenterat handläggningsåtgärder på det sätt som lagstiftningen kräver. Dokumentationsbristerna har bl.a. medfört att det i efterhand inte har gått att följa handläggningen och att se vilka åtgärder som nämnden har vidtagit. Vidare konstaterar JO att nämnden inte i något av ärendena övervägt om den enskilde skulle underrättas om väsentlig försening enligt 11 § FL. JO är kritisk mot nämndens hantering av ärendena även i det avseendet.

Sammantaget anser JO att nämnden förtjänar allvarlig kritik för sin bristfälliga handläggning av de fyra ärendena.

Anmälan

Under perioden juni–oktober 2024 mottog JO fyra anmälningar mot Bromma stadsdelsnämnd i Stockholms kommun. Klagomålen avsåg bl.a. långsam handläggning i ärenden om personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS.

I ärendet med dnr 6087-2024 uppgav AA att en ansökan om utökning av personlig assistans hade gjorts i januari 2023 men att nämnden den 5 juli 2024 ännu inte hade fattat något beslut i ärendet.

I ärendet med dnr 7555-2024 uppgav BB att en ansökan om personlig assistans hade gjorts i november 2023 men att nämnden den 30 augusti 2024 ännu inte hade fattat något beslut i ärendet.

I ärendet med dnr 9381-2024 uppgav CC bl.a. att ansökan om personlig assistans hade gjorts i januari 2024 men att nämnden den 22 oktober 2024 ännu inte hade fattat något beslut i ärendet.

I ärendet med dnr 9542-2024 uppgav CC bl.a. att det i september 2023 hade påbörjats en utredning av en ansökan om personlig assistans men att nämnden den 22 oktober 2024 ännu inte hade fattat beslut i ärendet.

Utredning

JO hämtade inledningsvis in vissa handlingar avseende de fyra ärendena från stadsdelsförvaltningen. Därefter begärde JO att nämnden skulle yttra sig över anmälningarna. Nämnden skulle även besvara ett antal frågor.

Nämnden redogjorde i sina yttranden för handläggningen av ärendena och uppgav bl.a. att handläggningstiderna i samtliga ärenden hade varit för långa.

AA, BB och CC fick möjlighet att kommentera nämndens yttranden i sina ärenden.

I ett beslut den 3 juli 2025 anförde *JO Thomas Norling* följande:

Rättsliga utgångspunkter

Handläggningstid i ärenden enligt LSS

I LSS finns bestämmelser om vissa insatser som personer som omfattas av lagen har rätt till om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och behovet inte tillgodoses på annat sätt. Målet med LSS är att den enskilde ska få möjlighet att leva som andra. (Se 1, 5 och 7 §§ LSS och prop. 1992/93:159 s. 50.)

Verksamhet enligt LSS ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som omfattas av lagen. Målet ska vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra. Verksamheten ska vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet, och den enskilde ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges. Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor, och insatserna ska vara varaktiga och samordnade. De ska även anpassas till mottagarens individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv. (Se 5, 6 och 7 §§ LSS.)

LSS är en rättighetslag. Jag har tidigare i år i ett annat beslut mer utförligt redovisat vad detta innebär (se JO:s beslut den 13 februari 2025, dnr 5244-2023).

Det finns inte någon särskild bestämmelse som reglerar inom vilken tid en nämnd ska fatta beslut med anledning av en ansökan om insats enligt LSS. De generella bestämmelserna om ärendehandläggning i förvaltningslagen är dock tillämpliga. Det innebär bl.a. att ett ärende ska handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts (se 9 § förvaltningslagen [2017:900], FL). Nämnden måste alltså se till att ärendet drivs framåt och utföra de handläggningsåtgärder som krävs för att ärendet ska kunna avgöras inom en rimlig tid.

Det ligger i sakens natur att beslut i ärenden enligt LSS är av stor betydelse för den enskilde. JO har tidigare uttalat bl.a. följande om handläggningstider i ärenden om personlig assistans. En handläggningstid om tre till fyra månader är ett rimligt riktmärke för ett ärende som rör personlig assistans. Alla ärenden kommer dock inte kunna avgöras inom en sådan tidsperiod. För att en längre handläggningstid ska anses godtagbar krävs att det föreligger omständigheter som kan motivera det. Avgörande för bedömningen är förhållandena i det enskilda fallet. Är det t.ex. fråga om ett komplext ärende där en rad utredningsåtgärder varit nödvändiga kan en utredningstid om sju till åtta månader vara nödvändig. Är det i stället fråga om ett ärende av relativt enkel beskaffenhet som dragit ut på tiden till följd av att nämnden inte drivit utredningen framåt kan någon annan bedömning inte göras än att handläggningen varit bristfällig. Handläggningstider som uppgår till ett år eller mer ska inte behöva förekomma annat än i mycket speciella undantagsfall. (Se JO 2019/20 s. 588, dnr 7477-2017.)

Dokumentation

Handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslut om olika slags insatser enligt LSS ska dokumenteras. Dokumentationen ska utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse. (Se 21 a § LSS.)

Journalanteckningar och andra handlingar som upprättas och som hör till den enskildes personakt ska vara väl strukturerade och tydligt utformade. Åtgärder som vidtas vid handläggningen av ett ärende ska fortlöpande och utan oskäligt dröjsmål dokumenteras i journalen. Av journalen ska det framgå bl.a. när en handling av betydelse för handläggningen har kommit in eller upprättats i ärendet. (Se 4 kap. 8 och 9 §§ Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd [SOSFS 2014:5] om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS.)

Det är av flera anledningar viktigt att ett ärende journalförts på ett korrekt och rättvisande sätt. Dokumentationen skapar förutsättningar för den enskilde att följa handläggningen av sitt ärende och är även viktig för att andra, t.ex. JO och domstolar, i efterhand ska kunna förstå vad som hänt i ärendet.

Underrättelse om väsentlig försening

Om en myndighet bedömer att avgörandet i ett ärende som har inletts av en enskild part kommer att bli väsentligt försenat, ska myndigheten underrätta

parten om detta. I en sådan underrättelse ska myndigheten redovisa anledningen till förseningen. (Se 11 § FL.)

JO har tidigare uttalat att det kan variera vad som är en normal handläggningstid och att den bedömningen får göras av myndigheten mot bakgrund av bl.a. ärendets komplexitet. En underrättelse om väsentlig försening ska lämnas på myndighetens initiativ och så snart den bedömer att den faktiska handläggningstiden kommer att markant överstiga den förväntade handläggningstiden och detta främst beror på att myndighetens handläggning varit passiv en längre period. De överväganden som en myndighet gör i fråga om huruvida den ska underrätta den enskilde bör dokumenteras. (Se t.ex. JO 2023 s. 351, dnr 6473-2021 med vidare hänvisningar.)

Syftet med bestämmelsen i 11 § FL är främst att minska risken för att bristande information om handläggningen leder till onödigt irritation hos den enskilde. Det är god förvaltning att inte hålla den enskilde ovetande om vad som händer i ärendet. En myndighet bör därför lämna information om handläggningen så tidigt som möjligt, och om det redan vid tidpunkten för ansökan står klart att avgörandet kommer att bli väsentligt försenat måste myndigheten lämna en sådan underrättelse då. (Se JO 2023 s. 368, dnr 7262-2022 och 7266-2022.)

Bedömning

Handläggningen i JO:s ärende dnr 6087-2024

Av journalanteckningarna framgår bl.a. följande. DD var beviljad personlig assistans enligt ett tidigare beslut och ansökte den 23 januari 2023 om att tiden för insatsen skulle utökas. Utredningen kommunicerades den 17 maj 2023. Den 26 oktober 2023 genomfördes ett besök på DD:s dagliga verksamhet och den 17 november samma år kommunicerades utredningen på nytt. I juni 2024 påpekade AA, som är god man för DD, att utredningen hade pågått i mer än ett och ett halvt år. Den 18 juli 2024 avslog nämnden ansökan med motiveringen att DD inte uppfyllde kriterierna för insatsen.

Utöver vad jag redovisat går det inte att se om några ytterligare utredningsåtgärder vidtogs med anledning av ansökan om personlig assistans. I sitt yttrande har nämnden emellertid uppgett att det i april 2023 kom in underlag i ärendet och att den enskilde lämnade synpunkter på beslutsunderlaget vid de två tillfällen när det kommunicerades. Enligt nämnden genomfördes det även ett telefonmöte med AA i november 2023. Inte något av detta framgår av journalanteckningarna i ärendet.

Som nämnden också har konstaterat visar genomgången av journalanteckningarna att det finns brister i dokumentationen av ärendet. Dokumentationsbristerna har medfört att det i efterhand inte har varit möjligt att följa handläggningen och att se vilka åtgärder som har vidtagits. Det har inte heller varit möjligt att skapa sig en bild av ärendets omfattning och om nämnden har drivit utredningen framåt. Den undermåliga dokumentationen har inte levt upp till lagstiftningens krav och har försvårat min granskning av ärendet. Det är inte godtagbart.

Enligt journalanteckningarna fattades beslut i ärendet den 18 juli 2024. Det innebär en sammantagen handläggningstid om arton månader. Det är en oacceptabelt lång handläggningstid i ett ärende om personlig assistans. Nämnden har inte gjort gällande att ärendet varit av komplex natur eller krävt sådana omfattande utredningsåtgärder att en längre handläggningstid varit nödvändig. Jag har noterat att det under perioder, t.ex. från det att beslutsunderlaget kommunicerades i slutet av november 2023 till dess att beslut fattades i juli 2024, överhuvudtaget inte vidtogs några utredningsåtgärder i ärendet. Nämnden har inte lämnat någon förklaring till detta. Det är enligt min mening uppenbart att fördröjningen av ärendet till stor del berott på passivitet från nämndens sida, vilket naturligtvis är oacceptabelt.

I sitt yttrande har nämnden uppgett att det inte finns någon förklaring till varför utredningen tog så lång tid. Nämnden har dock anført att ärendets handläggare slutade och att det förekom brister i informationsöverföringen till den nya handläggaren om vilka åtgärder som behövde vidtas i ärendet. Jag vill med anledning av detta understryka att kravet i 9 § FL självklart gäller även om ärendet omfördelas till en ny handläggare. Nämndens uppgift är att säkerställa att förvaltningen har de förutsättningar som behövs för att ärenden om personlig assistans ska kunna handläggas korrekt och utan dröjsmål. Det innebär att det är nämnden som måste se till att ärenden hanteras och drivs framåt även vid byte av handläggare. Det finns även anledning att i detta sammanhang framhålla att en tydlig dokumentation är viktig för att nya handläggare snabbt ska kunna sätta sig in i ärendet.

Enligt nämndens uppfattning var den långsamma handläggningen till den enskildes fördel eftersom ansökan avsåg en fortsättning på en redan beviljad insats som fortlöpte under hela utredningstiden. Det framgår också av journalen att nämnden vid några tillfällen beslutade att förlänga den tidigare beslutade insatsen. Ett beslut om att förlänga en tidigare beviljad insats kan givetvis vara till fördel för den enskilde som annars skulle stå utan insats under den tid som utredningen pågår. Den enskilde kan trots det ha ett intresse av att få sin ansökan prövad utan onödigt dröjsmål. Det gäller särskilt i de fall, liksom i detta, då den enskilde ansöker om att den personliga assistansen ska utökas. Jag finner anledning att understryka att det naturligtvis inte får förekomma att en nämnd använder sig av tillfälliga beslut för att genomföra utredningen av en ansökan om personlig assistans mindre skyndsamt. (Se JO 2019/20 s. 588, dnr 7477-2017 och JO:s beslut den 27 juni 2025, dnr 7743-2024.)

Jag kan sammanfattningsvis konstatera att nämndens handläggning av ärendet inte har bedrivits med den skyndsamhet som förvaltningslagen föreskriver. Handläggningen har präglats av passivitet och handläggningstiden överstiger väsentligt de riktlinjer för ett ärende om personlig assistans som jag tidigare har redovisat. Det har medfört att DD har fått vänta på beslutet under en alldeles för lång tid. Jag är mycket kritisk mot detta.

I sitt yttrande har nämnden uppgett att den under handläggningen inte övervägde om den enskilde skulle underrättas om väsentlig försening enligt 11 § FL. Utifrån vad som framkommit om den långsamma handläggningen kan jag konstatera att gränsen för när en myndighet måste bedöma om ett avgörande blir väsentligt försenat passerades i det aktuella ärendet. Nämnden borde alltså

ha gjort en sådan bedömning och underrättat DD om förseningen och vad den berodde på. Någon sådan bedömning gjordes emellertid inte och således lämnades det inte heller någon information om den saken. Nämnden har därför brustit i sin underrättelseskyldighet enligt 11 § FL, vilket jag är kritisk till.

Jag ser mycket allvarligt på de brister i nämndens handläggning av ärendet som framkommit.

Handläggningen i JO:s ärende dnr 7555-2024

Av journalanteckningarna framgår bl.a. följande. BB:s dotter var beviljad personlig assistans till och med den 31 december 2023. Den 9 november 2023 gjordes en förnyad ansökan om insatsen. Den 4 december 2023 genomfördes ett möte i dotterns skola och ungefär två veckor senare kom ett läkarutlåtande in. Den 25 januari 2024 hölls ett telefonmöte med dotterns lärare och samma dag kommunicerades beslutsunderlaget. I slutet av februari samma år meddelade BB att det inte fanns några synpunkter på utredningen.

Utöver vad som framkommer av journalanteckningarna har nämnden i sitt yttrande redogjort för att det genomfördes ett möte angående ansökan den 30 november 2023 och att det kom in ytterligare information den 3 april 2024. Beslut i ärendet fattades den 30 augusti 2024.

Som jag redan har påpekat är det viktigt att de åtgärder som vidtas i ett ärende dokumenteras så att det av journalen går att följa ärendet och få en bild av dess gång. Även om journalanteckningarna i detta fall ger en överskådlig bild av nämndens handläggning är det en brist att mötet i november 2023 och den information som kom in till nämnden i april 2024 inte registrerades i journalen.

Handläggningstiden av ärendet uppgick till nästan tio månader. För att en sådan handläggningstid ska vara godtagbar krävs att en omfattande utredning har varit nödvändig och att nämnden hela tiden har bedrivit ett aktivt utredningsarbete. I det aktuella ärendet vidtogs enbart några få utredningsåtgärder från det att ansökan hade kommit in till den 25 januari 2024 när beslutsunderlaget kommunicerades. Efter att BB i slutet av februari 2024 hade meddelat att hon inte hade några synpunkter på beslutsunderlaget till dess att beslutet fattades ett halvår senare, dvs. under huvuddelen av handläggningstiden, vidtog nämnden inte någon åtgärd i ärendet. En sådan passivitet är naturligtvis oacceptabel. Nämnden har inte funnit någon förklaring till detta. Det är uppenbart att nämndens passivitet under den perioden har orsakat den allt för långa handläggningstiden. Handläggningen har inte varit förenlig med skyndsamhetskravet i förvaltningslagen. Jag är kritisk till detta.

I sitt yttrande har nämnden uppgett att den under handläggningen inte har övervägt om den enskilde skulle underrättas om väsentlig försening enligt 11 § FL. Utifrån vad som framkommit om ärendets långsamma handläggning kan jag konstatera att den gräns för när myndigheten måste bedöma om ärendet kommer att bli väsentligt försenat har passerats. BB och hennes dotter har trots det inte fått någon information om att avgörandet i ärendet bedömts bli väsentligt försenat eller vad förseningen berott på. Nämnden har därför brustit i sin underrättelseskyldighet enligt 11 § FL, vilket jag är kritisk till.

Handläggningen i JO:s ärende med dnr 9381-2024

Av journalanteckningarna framgår bl.a. följande. Den 16 januari 2024 kom det in en ansökan om personlig assistans avseende EE. Den 28 februari samma år genomfördes ett hembesök hos EE. Den 6 mars 2024 kom ett egenvårdsintyg in och den 20 mars samt 25 april kontaktade socialtjänsten EE:s skola. Den 6 maj 2024 genomfördes ett möte i skolan. Den 17 juni 2024 kommunicerades beslutsunderlaget och drygt en vecka senare meddelade CC att vårdnadshavarna inte hade några synpunkter på utredningen och att nämnden kunde fatta beslut i ärendet. I slutet av augusti samma år genomförde stadsdelsförvaltningen ett möte med en av vårdnadshavarna och en representant för assistansbolaget. Den 20 september 2024 kom nya uppgifter in om behovet av personlig assistans. Nya möten hölls med EE:s skola och ett telefonsamtal med EE:s föräldrar genomfördes i oktober samma år.

I sitt yttrande har nämnden uppgett att utredningen kommunicerades på nytt i slutet av november 2024, efter att utredningen hade kompletterats med information som saknades, och att den enskilde kom in med sina synpunkter på det nya beslutsunderlaget den 10 december samma år. Beslut i ärendet fattades den 11 mars 2025.

CC har i sin anmälan till JO uppgett att hon i egenskap av ombud för EE och företrädare för assistansbolaget haft flera kontakter med stadsdelsförvaltningens handläggare och hon har även bifogat ett flertal e-postkonversationer som hon haft med dem. Av dessa framgår bl.a. att en handläggare den 29 maj 2024 skickade e-post med frågor om ärendet till CC. Det går dock inte att av journalen utläsa att e-posten skickats och inte heller om det kom in något svar på de frågor som handläggaren ställde. Även om journalanteckningarna i detta ärende ger en överskådlig bild av handläggningen finns det således vissa brister i dokumentationen som medför att journalen inte helt avspeglar ärendets gång.

Handläggningstiden i ärendet uppgick till fjorton månader. Liksom i ovan redovisade fall är det fråga om en tidsåtgång som är oacceptabel. Det har inte framkommit att ärendet varit av komplex natur eller krävt sådana omfattande utredningsåtgärder att en längre handläggningstid varit nödvändig. Nämnden har uppgett att utredningen kommunicerades innan beslutsunderlaget var fullständigt vilket medförde att ärendet behövde kompletteras med ytterligare information och därefter kommuniceras på nytt. Enligt nämndens bedömning borde den information som saknades ha hämtats in innan beslutsunderlaget kommunicerades. Som nämnden också har konstaterat är det en självklarhet att beslutsunderlag ska kommuniceras först när nämnden har genomfört den utredning som ärendet kräver och när beslutsunderlaget enligt nämndens bedömning är klart. Att nämnden inte förvissade sig om att beslutsunderlaget var fullständigt bidrog till att ärendet försenades, vilket jag ser allvarligt på.

Av nämndens yttrande framgår att ärendet var klart för avgörande i december 2024. Trots att ärendet vid den tidpunkten redan hade försenats dröjde det ytterligare tre månader innan beslutet fattades. Nämnden har inte lämnat någon förklaring till detta. Det kan konstateras att handläggningen inte heller i detta fall har varit förenlig med skyndsamhetskravet i förvaltningslagen. Jag är mycket kritisk till detta.

I sitt yttrande har nämnden uppgett att den under handläggningen inte övervägde om den enskilde skulle underrättas om väsentlig försening enligt 11 § FL. Med tanke på den långa handläggningstiden i ärendet kan jag konstatera att nämnden borde ha gjort en bedömning av om avgörandet skulle komma att bli väsentligt försenat. I det sammanhanget har jag noterat att det av e-postmeddelanden som CC har bifogat framgår att hon vid flera tillfällen frågade stadsdelsförvaltningen om när ärendet förväntades bli klart och att hon redan den 15 juli 2024 fick besked om att beslut skulle skickas under den då innevarande veckan, vilket inte skedde. EE och hennes vårdnadshavare fick trots det inte någon underrättelse om att avgörandet i ärendet bedömts bli väsentligt försenat eller vad förseningen berodde på. Nämnden har därför även i detta fall brutit i sin underrättelseskyldighet enligt 11 § FL, vilket jag är kritisk till.

Handläggningen i JO:s ärende med dnr 9542-2024

Av journalanteckningarna framgår bl.a. följande. Den 23 augusti 2023 ansökte FF:s mamma muntligt om personlig assistans för FF. I mitten av september samma år uppgav företrädare för assistansbolaget att de skulle hjälpa mamman att förtydliga ansökan i vissa avseenden. Den 8 november 2023 genomfördes ett digitalt möte med mamman som informerades om att utredningen om personlig assistans pågick. En skriftlig ansökan om personlig assistans med beskrivning av FF:s behov och ett läkarutlåtande kom in till nämnden den 5 december 2023. Den 6 maj 2024 besökte stadsdelsförvaltningen FF i skolan och den 18 juni samma år skickades beslutsunderlaget för kommunikering. I slutet av augusti 2024 genomfördes ett möte med mamman och assistansbolaget för att gå igenom utredningen och den 4 oktober 2024 hölls ytterligare ett möte med FF:s skola.

I sitt yttrande har nämnden uppgett att utredningen kommunicerades den 2 december 2024 och att det även genomfördes ett samtal med mamman dagen efter kommunikeringen. Den 24 januari 2025 mottog nämnden en bekräftelse på att även den andra vårdnadshavaren stod bakom ansökan om personlig assistans samt två nya intyg. Beslut i ärendet fattades den 5 mars 2025.

Även i detta fall har CC i sin anmälan uppgett att hon i egenskap av ombud för FF och assistansbolaget haft flera kontakter med stadsdelsförvaltningens handläggare och hon har även bifogat ett flertal e-postkonversationer med dem. Av dessa framgår bl.a. att CC den 26 juni 2024 kom in med synpunkter på utredningen. Detta har inte redovisats i journalanteckningarna. Nämnden har alltså även i det här ärendet brutit i sin dokumentation. Bristen är dock inte sådan att den enligt min bedömning försvårat granskningen av ärendet.

CC är även gjort gällande att hon i samband med att beslutsunderlaget kommunicerades i juni 2024 påpekade att nämnden upprepade gånger i utredningen hade angett ett felaktigt namn på den enskilde. Nämnden har medgett detta och uppgett att det berodde på den mänskliga faktorn. Jag vill med anledning av vad som framkommit understryka att det givetvis är en självklarhet att en myndighet säkerställer att den enskildes namn anges korrekt i en utredning och att eventuella slarvfel rättas innan materialet expedieras.

Handläggningstiden av ärendet uppgick till drygt 18 månader. Det är alltså även i detta fall fråga om en mycket lång handläggningstid. Det har inte framkommit att ärendet varit av komplex natur eller krävt sådana omfattande utredningsåtgärder att en längre handläggningstid varit nödvändig. Jag noterar att handläggningsåtgärderna i ärendet är relativt få och att det dröjt lång tid emellan att de olika åtgärderna vidtogs. Från det att den skriftliga ansökan kom in i december 2023 till besöket i skolan i maj 2024 hände överhuvudtaget inte någonting i ärendet. Nämnden har inte lämnat någon förklaring till det. Det är enligt min uppfattning uppenbart att den långa perioden av passivitet är en av orsakerna till fördröjningen av ärendet. Det är oacceptabelt. Jag ser allvarligt på detta. Även i det här fallet har nämnden redovisat att utredningen kommunicerades innan beslutsunderlaget var fullständigt vilket medförde att ärendet behövde kompletteras med ytterligare information och kommuniceras ytterligare en gång. Det är tydligt att även det har medfört att handläggningen dragit ut i tiden.

Nämnden har inte lämnat någon förklaring till varför ett beslut inte kunde fattas i december 2024 när den enskildes synpunkter på beslutsunderlaget hade kommit in. I yttrandet framkommer emellertid att nämnden bedömde ansökan som komplett först i januari 2025 när den andre vårdnadshavaren ansökte om samma insats. Varför nämnden inte kontrollerade om båda vårdnadshavarna samtyckte till insatsen redan i september 2023 när FF:s mamma lämnade in sin ansökan är oklart. Jag kan dock konstatera att nämnden inte vid den tidpunkten, och inte heller vid något annat tillfälle under handläggningens gång, verkar ha ansett att det förelåg något formellt hinder mot att utreda ärendet. Det finns anledning att understryka att det naturligtvis är en utgångspunkt för den fortsatta utredningen att vårdnadshavares samtycke kontrolleras inledningsvis i handläggningen av ett ärende.

Det är sammanfattningsvis uppenbart att nämnden inte har levt upp till förvaltningslagens krav på skyndsamhet. Jag är mycket kritisk mot detta och nämndens passiva handläggning av ärendet.

I sitt yttrande har nämnden uppgett att den under handläggningen inte övervägde om den enskilde skulle underrättas om väsentlig försening enligt 11 § FL. Utifrån vad som framkommit om ärendets långsamma handläggning kan jag konstatera att den gräns för när myndigheten måste bedöma om ärendet kommer att bli väsentligt försenat har passerats. Även i detta fall har CC vid flera tillfällen frågat stadsdelsförvaltningen om när ärendet förväntades bli klart och hon fick redan den 15 juli 2024 besked om att beslut skulle skickas under den då innevarande veckan vilket alltså inte skedde. FF och hennes vårdnadshavare har trots det inte fått någon information om att avgörandet i ärendet bedömts bli väsentligt försenat eller vad förseningen berott på. Nämnden har därför även i detta fall brustit i sin underrättelseskyldighet enligt 11 § FL. Jag är kritisk mot detta.

Nämnden får allvarlig kritik för sin långsamma och bristfälliga handläggning av de fyra ärendena

Jag har i det här beslutet redovisat flera brister i fyra ärenden om personlig assistans. I samtliga ärenden har handläggningstiden varit för lång och väsent-

ligt överstigit de riktlinjer för ett ärende om personlig assistans som jag tidigare har redovisat. I två av ärendena har handläggningen pågått i ett och ett halvt år vilket är mycket bekymmersamt.

Som jag redogjort för inledningsvis är LSS en rättighetslag. Det innebär bl.a. att den enskilde har en befogad rätt att få sin sak prövad skyndsamt. Nämnden har inte drivit ärendena framåt och sett till att beslut kunde fattas inom rimlig tid. I några av ärendena hade det under perioder t.ex. inte vidtagits några, eller enbart ett fåtal, handläggningsåtgärder. Handläggningen har fördröjts och de enskilda fick vänta på sina beslut om personlig assistans orimligt länge. Ärendena har inte handlagts med den skyndsamhet som förvaltningslagen kräver. Nämnden förtjänar sammantaget allvarlig kritik för detta.

Min granskning visar på liknande brister i alla fyra ärenden som har handlagts av nämnden under i huvudsak samma tidsperiod. Det ger ett starkt intryck av att nämnden saknar sådana grundläggande kunskaper om förvaltningslagen och LSS som krävs för att ärenden om personlig assistans ska kunna hanteras rättssäkert och korrekt. Det är oroväckande. Jag förutsätter att nämnden vidtar nödvändiga åtgärder för att säkerställa att ärenden handläggs med den skyndsamhet och på det sätt som lagstiftningen kräver. Jag avser att följa upp den saken.

Mot bakgrund av de brister som framkommit finner jag skäl att skicka det här beslutet till Inspektionen för vård och omsorg för kännedom.

Det som i övrigt har framkommit i ärendena föranleder inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet föredrogs av seniora rättssakkunniga Maria Karlströms. I beredningen deltog även byråchefen Christina Fredin.